

TARTON YLIOPISTO
HUMANITAARINEN TIEDEKUNTA
SUOMALAIIS-UGRILAINEN LAITOS
SUOMEN KIELEN JA KULTTUURIN OSASTO

Katrīna Kalniņa

SUOMEN MUUTOSRAKENTEIDEN MONIMUOTOISUUS
SALLA SIMUKAN ROMAANISSA *PUNAINEN KUIN VERI* JA
SEN LATVIAN JA VIRON KÄÄNNÖKSISSÄ

Pro gradu-tutkielma

Ohjaajat Tiina Nahkola ja Hanna Jokela (Turun yliopisto)

TARTTO 2016

SISÄLLYS

Johdanto	4
1. Kontrastiivinen kielentutkimus	6
1.1. Kielikontaktit	7
1.2. Käännös kontaktivälineenä	8
2. Suomen kielessä esiintyvien muutosrakenteiden esittäminen kieliopissa	10
2.1. Muutos tutkimusten aiheena	10
2.2. Muutos suomen kieliopissa	12
2.2.1. (Morfo)semanttinen muutosilmaus	12
2.2.1.1. Verbit ja johtimet	12
2.2.1.2. Sijamuotojen semantiikkaa	13
2.2.2. (Morfo)syntaktinen muutosilmaus	13
2.2.2.1. Tuloslause	13
2.2.2.2. Tilanmuutosmuotti	14
2.2.2.3. Resultatiivimuotti	15
2.2.2.4. Muutospassiivi	16
3. Suomen muutosrakenteiden käännösvastineet	17
3.1. Yhteenvedo suomen, latvian ja viron muutosrakenteista	17
3.2. Tuloslauseen käännösvastineet	19
3.2.1. Viro	20
3.2.1.1. Syntaktiset käännösvastineet	20
3.2.1.2. Muut käännösvastineet	22
3.2.2. Latvia	22
3.2.2.1. Syntaktiset käännösvastineet	22
3.2.2.1.1. Adjektiivi predikaattiadverbiaalina	22
3.2.2.1.2. Substantiivia predikaattiadverbiaalina	24
3.2.2.2. Puhekielinen käännösvastine	25
3.3. Tilanmuutosmuotin käännösvastineet	26
3.3.1. Viro	27
3.3.1.1. Syntaktiset käännösvastineet	27

3.3.1.2. Muut käänösvastineet	29
3.3.2. Latvia.....	30
3.3.2.1. Syntaktiset käänösvastineet	30
3.3.2.1.1. Adjektiivi predikatiiviadverbiaalina	30
3.3.2.1.2. Substantiivi predikatiiviadverbiaalina.....	31
3.3.2.2. Puhekielinen käänösvastine	33
3.3.2.3. Muut käänösvastineet	33
3.4. Resultatiivimuotin käänösvastineet	34
3.4.1. Viro.....	34
3.4.1.1. Syntaktiset käänösvastineet	34
3.4.1.2. Muut käänösvastineet	35
3.4.2. Latvia.....	35
3.4.2.1. Syntaktiset käänösvastineet	35
3.4.2.1.1. Adjektiivi predikatiiviadverbiaalina	35
3.4.2.1.2. Substantiivi predikatiiviadverbiaalina.....	36
3.4.2.2. Muut käänösvastineet	36
Yhteenveto	37
Lyhenneluettelo	40
Lähteet	41
DIVERSITY OF FINNISH CHANGE-OF-STATE CONSTRUCTIONS IN <i>AS RED AS BLOOD</i> BY SALLA SIMUKKA AND ITS LATVIAN AND ESTONIAN TRANSLATIONS. <i>Summary</i>	44

*Pastāvēs, kas pārvērtīsies.
Se pysyy, joka muuttuu.
Mis muutub, see kestab.*
Rainis Kulthaevonen, 1909

JOHDANTO

Tämän työn tarkoituksena on esitellä *suomen muutosrakenteita* ja *kontrastiivisen kielentutkimuksen* sekä *käännöstieteen* avulla vertailla suomen kielen muutosta ilmaisevia rakenteita ja niiden *latvian-* ja *vironkielisiä käännösvastineita*, mistä on apua kielitypologeille, kääntäjille sekä kielten oppijoille ja opettajille. *Muutosrakenteina* pidän tässä rakenteita, joissa joku tai jotain läpikäy ja kokee muutoksen. Muutoksen seuraus on saavutettu tai toivottu uusi tila, olo, ominaisuus eli jonkinlainen tulos.

Työn lähestymistapa on *esittelevä*, eli tarkastelemalla muutos-käsitettä kieliopissa ja aikaisimmissa tutkimuksissa luodaan yleiskuva suomen muutosrakenteiden variaatioista ja monimuotoisuudesta. Työ sisältää myös *vertailevan* näkökulman, jonka tavoitteena on tuoda esiin suomen, latvian ja viron kielten tärkeimmät yhtäläisyydet sekä erot muutosrakenteista. Työssä tarkasteltavia kieliä yhdistää alueellinen läheisyys, historia ja kontaktit. Rakenteiden vertailussa käytetty lähestymistapa on siten *kontrastiivinen*.

Vastaan työssäni seuraaviin kysymyksiin:

- Millaiset rakenteet suomen kielessä ilmaisevat muutosta ja millaiset ovat niiden kieliopilliset tuntomerkit?
- Millaiset latvian ja viron rakenteet vastaavat suomen muutosrakenteita?
- Millaisia samankaltaisuuksia ja eroja muutosrakenteiden muodostamisessa ilmenee suomen kielessä Salla Simukan romaanissa *Punainen kuin veri* ja sen latvian ja viron käännöksissä?

Työ koostuu yhteensä kolmesta luvusta. Ensinnä luvussa 1 kuvaan lyhyesti *kontrastiivista kielentutkimusta* ja *kielikontakteja* sekä *käännöstä kielikontaktivälineenä*. Tarkastelun kohteena olevista kielistä suomen ja viron kieli kuuluvat *suomalais-ugrilaiseen kieliperheeseen*, mutta latvian kieli luokitellaan *indoeurooppalaiseen kieliperheeseen*. Viron kieli *sukulaiskielenä* ja latvia alueellisesti *lähikielenä* on valittu tietoisesti kiinnostavan vertailun vuoksi ja henkilökohtaisten syiden takia koska latvia on äidinkieleni.

Seuraavaksi luvussa 2 saadaan selville millaiset lauseet ja rakenteet ilmaisevat muutosta suomen kielessä ja miten aiheesta ja aiheeseen liittyvistä ilmiöistä (esimerkiksi aspektista) on kirjoitettu ja käsitelty suomen, latvian ja viron kielen näkökulmasta. Suomen ja viron kielen sukulaisuus on motivoinut vertailemaan näitä kahta kieltä ja tutkimusaiheena ovat olleet myös muutosrakenteet. Aiheeseen liittyvät ja tutkimukseni kannalta olennaiset tutkimukset ovat tehty lisäksi viron ja latvian kielen välillä ja liivin kielestä.

Aineiston analyysiosassa luvussa 3 tietokirjallisuuden perusteella vertailen muutosrakenteen sisältäviä lauseita ja analysoin niiden piirteitä. Koska koko muutos-käsite on laaja teema, analyysin aiheeksi on rajattu suomen *tuloslause*, *tilanmuutosmuotti* ja *resultatiivimuotti* vertailujen tarkastelu. Tarkoitukseni on yleisellä tasolla tuoda esille niiden suomen muutosrakenteiden vastaavia rakenteita ja kääntäjien tekemiä ratkaisuja, koska.

Valitsin aineistokseni Salla Simukan vuonna 2013 julkaistun *Lumikki – jännitystrilogian* ensimmäinen osa *Punainen kuin veri* (265 sivua) ja sen latvian ja viron käännös, koska romani on yksi käännetyimpiä suomalaisia romaaneja. Sellaisten menekkiteoksen kuin Elias Lönnrotin *Kalevalan* (1835, 1849) eli suomen kansalliseepoksen, Sofi Oksasen *Puhdistuksen* (2008) ja Mika Waltarin *Sinuhe Egyptiläisen* (1945) jälkeen, *Punainen kuin veri* on tällä hetkellä neljänneksi käännetyin teos kautta aikojen¹. *Punainen kuin veri* kirjasta keräsin yli sata lausetta, joissa ilmenee muutos.

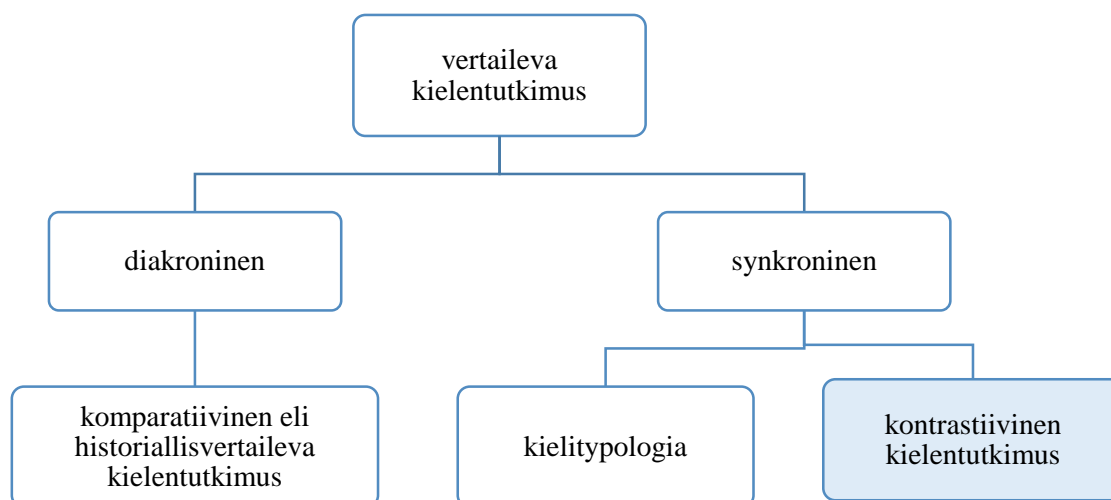
Analyysiosan jaottelu perustuu ensinnä tarkasteltuihin suomen muutosrakenteisiin: tuloslauseeseen, tilanmuutosmuottiin ja resultatiivimuottiin. Toiseksi perustan jaottelun vastaavien viron ja latvian syntaktisiin ja muihin käännösvastineisiin. Latvian kielen tapauksessa syntaktiset käännösvastineet on lisäksi jaoteltu sillä perusteella, esiintyykö suomen muutoslauseessa substantiivinen tai adjektiivinen predikatiiviadverbiaali, koska se vaikuttaa käännösvastineen rakenteisiin.

¹ Kirjallisuuden vientikeskus FILI: <http://www.finlit.fi/fili/kirjallisuusvienti/tilastoja-ja-selvityksia/> (luettu: 22.5.2016)

1. KONTRASTIIVINEN KIELENTUTKIMUS

Tutkimukseni peruslähtökohtana on konstruktiokielioppi *synkronisen vertailevasta* (kontrastiivisesta ja typologisesta) kielentutkimuksesta. Järventausta (Järventausta 2013: 96) toteaa, että kontrastiivisessa tutkimuksessa verrattavilta kieliltä ei edellytetä geneettistä sukulaisuutta, typologista samankaltaisuutta tai alueellista läheisyyttä, koska kaikissa kielissä on sekä jotakin samanlaista että erilaista.

”*Kontrastiivinen kielentutkimus* on kielentutkimuksen osa-alue, jonka tavoitteena on kieliä vertailemalla kuvata niiden välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä tietyn teoreettis-metodisen kehyksen puitteissa ” (Järventausta 2013: 96). Kuvio 1 kuvaa millainen on kontrastiivisen tutkimuksen asema vertailevan kielitutkimuksen kentässä.

Kuvio 1. Vertailevan kielentutkimuksen jako (Järventausta 2013).

Tarkastelun kohteena olevista kielistä suomen ja viron kieli kuuluvat uralilaisen kielikunnan *itämerensuomalaiseen* haaraan, mutta latvian kieli luokitellaan indoeurooppalaisen kielikunnan *balttilaiskielten* haaraan (Larsson 2001: 237). Itämeren ympärys kielet muodostavat kieliliiton (*Circum-Baltic areal*), johon germaanisten, slaavilaisten ja muiden kielten kanssa kuuluvat sekä balttilaiset että itämerensuomalaiset kielet (Dahl & Koptjevskaja-Tamm, 2001).

1.1. KIELIKONTAKTIT

Merkittävä itämerensuomalais- ja balttilaiskielen kohtaupaikka on etymologian ja lainasanatutkimukset. Olennaiset tutkimukset kyseisistä kielistä on tehty historiallis-vertailevan kielitieteen alalla eli kantasuomalais-balttisten etymologian ja lainasanatutkimusten alalla, joka panostaa kielten alkuperän tutkimukseen.

Latviassa asuva suomalais-ugrilainen kansa *liiviläiset* on tietenkin merkittävä suomalais-ugrilaisen ja balttilaisten kielten kosketuskohta. Latvian kielessä esiintyy useita kalastamiseen liittyviä sanoja, joiden uskotaan olevan lainoja liivinkielestä esim. latvian *selga*, liivin *sālgā*, viron *mereselg* (Bušs 2013:137).

Tanskalainen Thomsen (1842–1927), jonka merkkiteokset on julkaistu 1800 luvulla, on alan ensimmäinen ja toistaiseksi merkittävin tutkija. Hänet pidetään ”suomen ja sen lähisukukielten kielihistorian perustajana” (Junttila 2009: 59). Uusin teos kantasuomen balttilaislainoista ja tutkimushistoriasta on Junttilan (2015) väitöskirja.

Tietenkin Thomsenin ja Junttilan lisäksi on muitakin suomen, viron ja balttilaisen kontaktien tutkijoita ja harrastajia, joista yleiskuvauksen antaa esimerkiksi (Junttila 2009) ja (Junttila 2015). Larsson (2001: 224) mainitsee lainasanojen lisäksi myös subjektin ja objektin sijojen valinnan samanlaisuuksia itämerensuomalais- ja balttilaiskielen välissä: ”nominatiivi ~ partitiivi subjektin sijoina sekä partitiivi ~ akkusatiivi objektin sijoina itämerensuomalaiskielissä muistuttavat ja vastaavat balttilaiskieliin, joissa nominatiivi ~ genetiivi ovat subjektin sijat, mutta akkusatiivi ~ genetiivi ovat objektin sijat”. Holvoet (2001: 370) on käsitellyt rinnakkain itämerensuomalais- ja balttilaiskielten passiivia ja impersonaalia. Hän on havainnut, että yksipersonaista passiivia käytetään sekä itämerensuomalais- että latvian kielessä.

Monissa muutos-käsitteen liittyvissä kontrastiivisissa tutkimuksissa on käsitelty suomen, viron ja latvian kohtausta, kirjoitan tärkeämmin niistä tutkimuksista luvussa 2.1.

Itämerensuomalais- ja balttilaismuinaisheimojen kontakteja tutkitaan myös arkeologian puolella esimerkiksi kiviakautiset Kundan kulttuuri, joka levisi Baltiasta itään, ja kampakeraaminen kulttuuri, jonka esineistöä löydetään Ruotsissa, Baltiassa, Norjassa, Puolassa sekä Luoteis-Venäjällä (Carpelan & Parpola 2001: 78–90).

Suomen ja viron kielen sukulaisuus ja alueellinen läheisyys on edistänyt kielellisiä vaikutteita eri aikoina: aluemurteiden väliset kosketukset inkerinsuomalaisten ja

Suomenlahden saarten välillä jo 1800-luvun alkaen; tietoinen ja intensiivinen uudissanojen lainaaminen suomesta viroon ja virosta suomeen 1900-luvun alun kulttuurin ja kielen uudistumisprosessilla sekä 1990-luvun alkaen intensiiviset kielikontaktit, mutta myös sosiaalisten suhteiden monipuolistuminen (Grüntal 2009: 235–240).

Samalla suuremmissa Suomen, Latvian ja Viron yliopistoissa opetetaan ja tutkitaan kyseisiä kieliä.

1.2. KÄÄNNÖS KONTAKTIVÄLINEENÄ

Useat kirjakielet ovat saaneet alkunsa juuri käännöksiin eli ”kirjakielen kääntäminen on yhtä vanha kuin itse kyseinen kirjakieli” (Ingo 1990: 11). Tätä voidaan sanoa myös suomen sekä latvian ja viron kielestä.

Kolehmainen (2013:420) toteaa kääntämisestä, että se ”on kielten ja kulttuurien kohtauspaikka, jossa kääntäjä liikkuu kahden kielen ja kulttuurin välillä. Lähdetekstin vaikutus kohdekieliseen käännökseen on luonnollinen ja väistämätön ilmiö, ja kieltenvälisen vaikutuksen aiheuttama kielellinen muutos ja variaatio voidaankin rinnastaa muiden kielikontaktien virittämään muutokseen ja variaatioon”.

Latvian ja viron kielen käännöslauseita kutsun Ingon (1990: 100) mukaan *käännösvastineeksi* ja ”käännösvastineella tarkoitan kohdekielen sanaa tai ilmausta”, jota latvian tai viron kääntäjä on käyttänyt ”lähtökielen sanan tai ilmausten vastineena”. Työssäni en käytä muita käännösvastine-käsitteitä (leksikkovastine, muotovastine, pragmaattinen vastine jne.), koska työni näkökulmasta tarkempi vastineiden luokittelu ei ollut olennaista.

Tutkimuksen aineistona on käytetty suomalaisen kirjailijan Salla Simukan jännitysromania *Punainen kuin veri* (Tammi, 2013) ja sen latvian ja viron käännöksiä. Vironnoksen *Punane nagu veri* (Pegasus, 2014) tekijä on kokenut kääntäjä Kandri Jaanits; latviankielinen käännös *Sārta kā asins* (Zvaigzne ABC, 2014) on Anete Konan ensimmäinen kirjallisuuskäännös. Romaani on käännetty 31 kielelle, mikä tekee siitä yhden Suomen käännettyimpiä kirjallisuuden teoksia. Käännöstieteessä käytössä on termit *lähdekieli*, joka on lähdetekstin kieli ja *kohdekieli*, johon kääntäjä kääntää. Lähdekieli eli tässä suomi toimii kieltenvälisen vaikutuksen lähteenä, minkä vaikutus esiintyy kohdekielissä eli tässä latvian ja viron kielissä (Kolehmainen 2013:425).

Eskola (2002: 2) tunnistaa, että ”käännöksiin liittyy monenlaisia ennakkoluuloja”, jotka aiheuttavat käännösten pitämistä ”alempitasoisena varianttina” kuin autenttinen teksti. Yhtenä epäsuotavana käännöksen ominaisuutena on pidetty interferenssiä eli kieltenvälistä vaikutusta, joka ilmenee lähtötekstin kielellisten piirteiden heijastumisena käännöksessä. Aineistoksi on kuitenkin valittu kaunokirjallisuuden käännökset, mitä perustelen suomen-viron-latvian yhteisen korpuksen puutteen takia.

2. SUOMEN KIELESSÄ ESIINTYVIEN MUUTOSRAKENTEIDEN ESITTÄMINEN KIELIOPISSA

2.1. MUUTOS TUTKIMUSTEN AIHEENA

Muutos on erilaisten kielitieteen osa-alueiden (esim. *syntaksin*, *morfologian*, *semantiikan*), niiden yhteisten alueiden (esim. *morfosemantiikan* ja *morfosyntaksin*) ja kieliopillisten käsiteiden (esim. *aspektin* ja *tempuksen*) ilmiö. Muutos voi olla prosessi tai toiminta, jolla voi olla alku, syy, loppu tai tulos. Suomen muutosta ilmaisevat verbit ja verbijohdokset, lauseet, predikatiivit ja aspekti ovat olleet erilaisten tutkimuksen aiheena.

Kielitieteessä puhutaan toiminnan lopullisuuden ja tuloksen saavuttamisen yhteydessä *resultatiivisuudesta* ja *resultatiivisista rakenteista* (esim. *luin kirjan*), mutta yleensä resultatiivisuutta tulkitaan kielikohtaisesti. Suomen resultatiivirakenteista ovat kirjoittaneet Marja Pälsi (2000) ja Vivienne Fong (2003). Resultatiivisuuden ominaisuudet eli tulokseen johtavuus kuuluvat useisiin suomen lausetyyppeihin ja rakenteisiin (esimerkiksi *muottiin*; objektin sijanvaihtelun tarkastelun yhteydessä) sen tähden Pälsi (2000: 248) väittää, että suomen kielessä ei tarvita erillisiä resultatiivirakenteita, vaan lauseita voidaan erottaa useita alatyyppeihin mukaan.

Viron kieliopissa perinteisesti *resultatiivilauseeksi* kutsutaan tuloslausetta ja muutosta korostavaa normaalilauseetta. Viron resultatiivirakenteista, jotka osoittavat alkuperää, on kirjoittanut Mati Erelt (2005). Erelt (2005: 28) ehdottaa, että viron kielen alkuperän osoittavissa lauseissa on resultatiivinen subjekti, mikä viron kielen typologinen erikoispiirre. (ks. myös Erelt & Metslang 2006: 261) Latvian kielessä resultatiivisuutta esitetään esimerkiksi *nominaalisella predikaateilla (nominal predication)* tai *predikatiivisilla täydennyksillä (semi-predicative component)*, joita on tutkinut Santa Logina (2014).

Suomen ja viron resultatiivisia rakenteita (*become-constructions*) diakronista ja kontrastiivisesta perspektiivistä ovat tutkineet Hanna Jokela ja Kirsi-Maria Nummila (2015). Suomen aineistona on käytetty Agricolan Uuden testamentin suomennosta (1548), Christfried Gananderin teoksia (1763–1788), sanomalehti

Suometarta (1847–1848) sekä vanhan kirjasuomen korpusta sekä varhaisnykysuomen korpusta. Vertailemalla niitä entisiin viron kielen tutkimuksiin he tulevat johtopäätökseen, että elatiivimuotoinen alkuadverbiaalirakenne sekä suomen, että viron kielessä on tullut käyttöön myöhemmin kuin translatiivimuotoinen predikatiiviadverbiaalirakenne. Suomen kielessä ensimmäinen mainituista on levinnyt ja sitä tullut dominoiva sillä aikaa kun viron kielessä translatiivirakenne on tyypillinen. (Jokela & Nummila 2015: 97)

Muutos-käsite liittyy aspektiin, mikä käsittelee esimerkiksi tekemisen jatkuvuutta, loppumattomuutta ja tuloksellisuutta (VISK § 1498). Helena Sulkala (1996) on kirjoittanut suomen ja viron aspektin yhtäläisyyksistä ja eroista. Hän on harkinnut, että suomen kielessä aspektin ilmaiseminen on *synteettisempi* kuin viron kielessä, jossa käytössä leviää myös *analyttiset* ilmaukset. Suomen sekä viron kielessä aspektia ilmaistaan pääosin totaali- tai partitiiviobjektilla, mutta viron kielessä ilmenee myös perfektiivisyys-adverbit. (Sulkala 1996: 210)

Andra Kalnača (2005) on vertailut taas latvian kielen aspektia suomen kielen aspektiin. Latvian ja itämerensuomalaiskielten aspektin kohtaupaikka on verbi + adverbi (partikkeli) konstruktio (Kalnača 2005: 28), joka on yleisempi viron kuin suomen kielessä.

Liivin kieli ei ollut tämän tutkimuksen käsiteltävien kielten joukossa, mutta sen sukulaisuuden ja läheisyyden takia asiaankuuluvana on tutkimus liivin kielen tilanmuutos predikatiivista (*change-of-state predicates*) ja niiden käytöstä ilmaisemassa tulevaa, mitä on tutkinut Miina Norvik (2014).

Monikäyttöinen translatiivin sija, joka puuttuu latvian kielestä, esiintyy muutosrakenteissa suomen ja viron kielessä. Kerttu Kibbermann ja Merle Madisson (2014) ovat kirjoittaneet viron translatiivin kääntämisestä latvian kielelle. He antavat yleiskatsauksen, viron translatiivin käyttötapauksista ja latvian käännösvastineista, joita on muutamia, koska ne riippuvat translatiivin tehtävästä ja asemasta lauseessa (Kibbermann & Madisson 2014: 62).

Viron muutosta ilmaisevasta predikatiivirakenteista ovat kirjoittaneet Renate Pajusalu ja Ilona Tragel (2007). He käsittelevät viron yleisimpien verbien (*jääma* 'jäädä/pysyä', *minema* 'mennä', *saama* 'saada' ja *tulema* 'tulla') käyttöä muutosrakenteissa. Aikaisemmin Pajusalu (1994) on vertaillut jo mainittuja viron muutosverbejä suomennoksissa.

2.2. MUUTOS SUOMEN KIELIOPISSA

Tässä luvussa kuvataan miten suomen kielessä ilmoitetaan muutos. Esimerkkilauseet on otettu Salla Simukan romaanista, jos ei ole mainittu toista lähdettä. Pääpaino on syntaktisissa rakenteissa, mutta luvussa esitellään lyhyesti myös semanttisia ilmauksia.

2.2.1. (MORFO)SEMANTTINEN MUUTOSILMAUS

2.2.1.1. VERBIT JA JOHTIMET

Verbillä ilmoitetaan tekemistä (esim. *juosta, rakentaa*) ja muutoksia (1), (2), tiloja (esim. *olla, nukkua*), mielen sisäisiä tiloja (esim. *ikäväidä, inhota*) ja muutoksia (3), (4) sekä modaalisuutta (esim. *voida, tarvita*) (VISK). Penttilä (2002: 589) kuvaa lisäksi resultatiivisia verbejä, joiden ”kaikki tai ainakin useimmat esiintymät merkitsevät kehittyvää, objektin tarkoitteen olosuhteisiin vaikuttavaa päätökseen vievää, täyttyvää tekemistä”.

Verbit voidaan jakaa semantiikan kannalta myös dynaamisen teon ja tapahtuman verbeihin ja statiivisen tilannen verbeihin tai kuvaamiensa tilanteiden perusteella konkreettisiin, mentaalisiin ja abstrakteihin. (VISK § 445)

- (1) Ruutu **pimeni**. (s. 125²)
- (2) Näillä pakkaslukemilla kaikki ihmiset näyttivät **harmaantuvan** ennen aikojaan. (s. 38)
- (3) Kämpä ei ollut koti, se oli selvä, mutta, oliko hän alkanut **pehmetä** kaupunginosalle? (s. 46)
- (4) Virolainen **raivostui**. (s. 57)

Verbejä muodostetaan verbinjohtimilla. Merkitykseltään kausatiiviset johdokset, joita nimitetään muuttamisjohdoksiksi, ovat tavallisesti transitiivisia ja ilmaisevat jonkin muuttamista, aiheuttamista tai aikaansaamista morfologisia tyyppisiä. Refleksiiviset, automatiiviset ja translatiiviset johdokset puolestaan ovat intransitiivisia, jonkin muuttumista ilmaisevia muuttumisjohdoksia. Frekventatiiviset ja momentaaniset johdokset, joilla ilmaistaan tekemisen tai tapahtumisen laatua, ja niissä on niin transitiivisia kuin intransitiivisiakin verbejä, ovat muuntelujohdoksia. (VISK § 303)

² Sivunumero viittaa Salla Simukan *Punainen kuin veri* romaanin sivuun, josta esimerkki on otettu. Samoin viron- ja latviankieliset lauseet viittaavat käännöksen sivuun.

2.2.1.2. SIJAMUOTOJEN SEMANTIikkaA

Suomen kielessä on 15 sijaa. Muutosrakenteissa keskeisiä on suuntasija translatiivi ja abstrakti paikallissija essiivi. Translatiivi esiintyy tilanmuutos- ja resultatiivimuoteissa sekä tulosrakenteessa (VISK § 1259). Essiivi on tyypillisesti olosijainen temporaalisen adverbiaalinen sija (esim. *tiistaina*) (VISK § 1258).

Tilan ilmauksissa essiivi ja translatiivi ovat predikatiiviadverbiaalinen sijat. *Predikatiiviadverbiaalinen* ilmoittaa jonkun (subjektin tai objektin) todellista tai ajateltua tilaa (ominaisuutta). (Setälä 1880: 30) Essiivi intransitiivilauseissa lauseke luonnehtii subjektin tarkoitetta tai ilmaisee sen tehtävän, mutta translatiivi ilmaisee, miksi tai millaiseksi joku tai jokin tulee tai muuttuu. Transitiivisen lauseen predikatiiviadverbiaalissa essiivi luonnehtii sitä minkälaisena tai minä objektin tarkoitetta pidetään, mutta translatiivi taas miksi tai millaiseksi joku tai jokin nimetään, tulkitaan tai tarkoitetaan. (VISK § 1258–1259) Predikatiiviadverbiaalinen aina viittaa johonkin muutokseen (Ikola 2001: 166).

2.2.2. (MORFO)SYNTAKTINEN MUUTOSILMAUS

2.2.2.1. TULOSLAUSE

Yksi suomen peruslausetyypeistä on *tuloslause*. Tuloslauseella ilmaistaan elatiivilausekkeen tarkoitetta koskevaa muutosta; lauseessa on *elatiivimuotoinen* NP ja sitä luonnehtiva *predikatiivi* (VISK § 904). Hakulinen ja Karlson (1995: 98) selittävät, että tuloslauseessa elatiivimuotoinen NP:n tarkoite läpikäy muutosta, ja jälkimmäinen NP ~ AP ilmaisee muutoksen lopputuloksen.

Lausetyypillä on sekä intransitiivinen (5) variantti sekä transitiivinen (6) variantti. Intransitiivisen tuloslauseen predikatiivi on subjektin ja transitiivisen vastaavasti objektin kaltainen. Lauseen predikatiivi voidaan ilmaista substantiivilla ja adjektiivilla, mutta substantiivipredikatiivi suosii selvemmin tuloslausetta (VISK § 904), kun taas uuden ominaisuuden tai luokan syntyä *translatiivimuotoisella predikatiiviadverbiaalilla* (7), mistä kirjoitan seuraavassa luvussa.

(5) Mu-sta tulee lukkoseppä. (s. 18)

(6) Tämä tekee mei-stä kuuluisia. (VISK)

(7) Tämä tekee meidät kuuluisi-ksi. (VISK)

Lauseita tyypitellään rakenteellisesti sen mukaan, millaisia jäseniä niihin verbin ohella kuuluu (VISK § 891) eli peruslausetyyppien erottamisessa sanajärjestyksellä on tärkeä merkitys. Tuloslauseessa sanajärjestys ei toimi subjekti – verbi – objekti sanajärjestystypologian mukaan. Lisäksi tässä lausetyypissä on kongruenssin puute (8) (Hakulinen & Karlsson 1995: 98). Kieltolauseessa tuloslauseen lopputulosta ilmaiseva lauseke muuttuu partitiiviseksi (9), mikä eroaa sen predikatiivilauseesta, jossa kieltö ei vaikutta predikatiivin sijaa.

(8) Mei-stä tulee (*tulevat) kuuluisia. (VISK)

(9) Hei-stä kahde-sta ei kuitenkaan voisi koskaan tulla sellaista pariskuntaa (s. 184)

2.2.2.2. TILANMUUTOSMUOTTI

Käytän Ison suomen kieliopin (VISK § 449) suosittelema nimitystä *muotti*. Muotti ”on konstruktio, joka koostuu verbin mahdollisista täydennyksistä, soveltuu hyvin monentyypisiin verbeihin ja vaikuttaa niiden tulkintaan”. *Tilanmuutosmuotissa* oleva lause, jossa on translatiivimuotoinen predikatiiviadverbiaali, on tuloslausetta vastaava rakenne (10). VISK:in (§ 481) mukaan tuloslausekin on oma tilanmuutosmuotin tyyppinsä.

(10) Sitten vaaleansiniset silmät kapenivat aavistuksen,
katse **muuttui** tarkemman-**ksi**. (s. 140)

Tapauksiin, joissa tarkoite kehkeytyy tai luonnehtii aikaa vievää asiaa, vain tuloslause käy (VISK § 904). Toisin kuin tuloslause, predikatiiviadverbiaalin sisältämä rakenne implikoi, että ensimmäisen NP:n tarkoite on ollut olemassa ennen muutoksen alkua (11) (Hakulinen & Karlsson 1995: 98). Tällöin esimerkkilauseessa ilmenee komparatiivi, jonka avulla ominaisuuden aste muuttuu tuloksena vertailtavalla korkeammaksi kuin vertailukohdalla.

(11) Mitä lähemmäs puolen yön kellonlyömä tuli, sitä sähköisemmä-**ksi muuttui** juhlien ilmapiiri. (s. 234)

Translatiivimuotoinen predikatiiviadverbiaali ilmaisee, miksi tai millaiseksi joku tai jokin tulee tai muuttuu (VISK § 1259) eli se ilmoittaa mihin verbin jokin täydennyksen tarkoite joutuu tai mihin sen ajatellaan joutuvan, taikka, millainen olotila syntyy (Penttilä 2002: 357). Translatiivi saattaa yleensä ilmoittaa tilaa, ominaisuutta, tehtävää, asemaa.

2.2.2.3. RESULTATIIVIMUOTTI

Translatiivisijainen predikatiiviadverbiaali esiintyy myös tuloksen ilmauksena aspektiltaan rajatussa *resultatiivimuotissa*. Lauseen *aspekti* tarkoittaa näkökulmaa lauseen esittämän tilanteen sisäiseen aikarakenteeseen: tilanne esitetään *rajattuna* tai *rajaamattomana* (VISK § 1498). Suomen kielessä rajattuutta ilmaistaan totaaliobjektilla eli ei-partitiiviobjektilla ja erilaisilla suuntasijaisilla adverbiaaleilla, rajaamattomuutta taas partitiiviobjektilla.

Resultatiivimuotilla ilmaistaan subjektitarkoitteen aikaansaamaa muutosta, jonka ansiosta objektin tarkoite on adverbiaalitäydennyksen tarkoittamassa tilassa tai paikassa. Tuloksena olevan tilan voi ilmaista paikallissijainen ilmaus (12) ja predikatiiviadverbiaali (13) tai muu partikkeli tai adverbi (VISK § 482).

(12) Saiko vaaleanpunaisen- ja mustankirjavassa huoneessa asuminen aivot marinoitu-**maan** ja ajatukset pehmene-**mään**? (s. 123)

(13) Talvi (..) **jähmetti** kaiken hitaa-**ksi** ja tylsä-**ksi**. (s. 24)

Resultatiivimuotti on tärkeää erottaa *resultatiivilause* termistä. Resultatiivilause on objektin saava *transitiivilause* (esim. *luin kirjan*). Resultatiivimuotti lauseessa voi esiintyä tulosta ilmaiseva predikatiiviadverbiaali, mikä vastaa samaa ilmiötä kuin transitiivinen tilanmuutosmuotti. Transitiivilauseesta resultatiivimuotti eroaa sillä tavalla, että resultatiivimuotissa voi esiintyä intransitiivinen verbi. (Pälsi 2000: 211–220; Dubois 2014) Lause kuitenkin saa transitiivisen tulkinnan mukana olevan adverbiaalintakia (VISK § 482).

Gäidig Dubois (2014) ehdottaa pro gradu-tutkielmassaan erästä suomen kielen translatiivirakennetta, jota hän nimittää *mentaalimuutosmuotiksi* (14). Se on rakenne, jossa translatiivisijainen täydennysadverbiaali kuvaa pysyvää tilaa (Dubois 2014: 34). Dubois (2014: 38) osoittaa, että ”mentaalimuutosmuotti on hyvin lähellä transitiivista tilanmuutosmuottia”, mutta mentaalimuutosmuotin ”tapauksessa kokemus- ja vaikutuskenttänä on fyysisen maailman sijaan subjektihenkilön mentaalimaailma”. Omassa analyysissäni en kuitenkaan erota mentaalimuutosmuottia.

(14) Hän **luuli** itseään onnellise-**ksi**. (Dubois 2014)

2.2.2.4. MUUTOSPASSIIVI

Muutoksen tulosta ilmaistaan myös niin kutsutun *muutospassiivin* avulla (15). Tämän tutkimuksen aineistossa, muutospassiivia esiintyy vain vähän, sitä ei käsitellä analyysiosassa.

(15) Asiat tulevat hoidetu(i)ksi. (VISK)

Muutospassiivi on persoonan mukaan vaihteleva eli monipersonainen passiivirakenne, jossa apuverbinä ovat muutosverbit *tulla* tai *joutua*. Niiden apuverbiin liittyy passiivinen partisiippi tai agenttipartisiippilauseke, jonka sija on translatiivi. Muutospassiivi on aspektiltaan rajattu: se ilmaisee ensisijaisesti loppuun vietyjä tai vietäviä tekoja. (Heinat & Manninen 2013, VISK § 1332–1333, 1339)

Siitä huolimatta että suomen kielessä (ja muissa itämerensuomalaiskielissä) ei ole morfologista futuuritempusta (VISK § 1542), on mahdollista puhua ilmausten futuurisesta merkityksestä, joista monet osoittavat muutostakin.

Muutosta implikoi preesensmuotoinen *futuuri-ilmaus* (16), jota pidetään arkaaisena (Jokela & Nummila 2015: 97). Samalla tulevaa ilmaisevat esimerkiksi ajankohtaan viittaavat adverbialit (*huomenna*), *tulla*-verbin ja illatiivisijaisen MA-infinitiivin muodostama verbiliitto *tulee olemaan, on oleva*. Futuurisuus saa tulkintansa myös lauseen objektin sijamuodosta eli totaaliobjektin avulla (VISK § 1543).

(16) Kastike tuli suolainen (Jokela & Nummila 2015)

3. SUOMEN MUUTOSRAKENTEIDEN KÄÄNNÖSVASTINEET

Salla Simukan romaanista *Punainen kuin veri* on kerätty yli sata lausetta, joissa esiintyy muutos. Sellaisia lauseita kuin *Tilanne oli mutkistunut merkittävästi* (s. 46) ja *Virolainen raivostui* (s. 57) ei otettu mukaan analyysiin. Tässä analyysissä keskitytään syntaktisiin muutosrakenteisiin eli tuloslauseeseen, tilanmuutos- tai resultatiivimuottilauseeseen, mutta kiinnitetään niiden tarkastelun ohessa huomiota myös muutosverbien.

Aineistossani esiintyy 13 tuloslausetta, 16 resultatiivimuottilauseetta ja 46 tilanmuutosmuottilauseetta eli yhteensä 75 muutosrakennetta. Aineiston kattavuus on puutteellinen, mutta suomen muutosrakenteiden viron ja latvian käänkösvastineiden pääpiirteitä on esitetty ja tarkasteltu myös kohdekielien kieliopin avulla. Analyysiosassa käytetään suomen tuloslauseen, tilanmuutos- ja resultatiivimuotin esimerkkejä romaanista ja niiden käänkösvastineita (esimerkkien yhteyteen on aina merkitty sivu, jolta esimerkki on otettu) ja esitetään esimerkkilauseiden morfologista annotointia. Luvun 3.1 esimerkeille ja muille kuin analyysissä käsiteltäville muutosrakenteille morfologista annotointia ei ole esitetty, jos se ei ole työn tavoitteen kannalta tarkoituksenmukaista.

Tämän luvun jaottelu perustuu käsiteltäviin suomen muutosrakenteisiin: tuloslauseeseen, tilanmuutos- ja resultatiivimuottiin. Tätä seuraavat luvut perustuvat jaottelun vastaaviin viron ja latvian syntaktisiin ja muihin käänkösvastineisiin. Latvian kielen tapauksessa syntaktiset käänkösvastineet on lisäksi jaoteltu sillä perusteella, esiintyykö suomen muutoslauseessa substantiivinen tai adjektiivinen predikatiiviadverbiaali koska se vaikuttaa käänkösvastineen rakenteeseen.

Ensiksi tehdään katsaus suomen, latvian ja viron muutoksen ilmaiseviin kieliopillisiin rakenteisiin.

3.1. YHTEENVETO SUOMEN, LATVIAN JA VIRON MUUTOSRAKENTEISTA

Käsillä olevassa luvussa teen katsauksen suomen, latvian ja viron muutosta ilmaiseviin syntaktisiin rakenteisiin, mikä auttaa ymmärtämään niiden yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia, joista suuri osa ilmenee myös aineistossa (katso lukua 3.2 alla).

Muutosprosessi voi implikoida fyysistä tai mentaalista muutosta, joka esittää uuden ominaisuuden, tehtävän, tilan tai aseman syntyä. Muutosta voidaan ilmaista yleensä kahdella eri tavalla: (*morfo*)*syntaktisesti* ja (*morfo*)*semanttisesti* (katso myös 2.1 yllä).

Suomen ja viron kielessä erotetaan tuloslause (suomen *tuloslause: musta tulee lukkoseppä* (s. 18) vastaa viron *tulemuslausetta: minust saab lukksepp* (s. 15), jossa on elatiivimuotoinen NP ja sitä luonnehtiva predikatiivi. Suomen elatiivimuotoisessa tuloslauseessa esiintyy sekä substantiivi- että adjektiivipredikatiivi, mutta viron tuloslauseessa vain substantiivipredikatiivi käy. Suomen tuloslauseessa on kongruenssin puute, mutta viron kielessä verbi kongruoi. (ks. myös Hakulinen & Karlsson 1995, Erelt 2005, Pajusalu & Tragel 2007, Jokela & Nummila 2015)

Suomen kielessä tuloslauseen vastine on tilanmuutosmuotin lause (*hiljaisuus tiivistyi odotukseksi* (s. 253), jossa on translatiivimuotoinen predikatiiviadverbiaali. Elatiivirakenteella merkitään muutoksen uuden ominaisuuden tai luokan syntyä, mutta translatiivirakenteella muutoksen olemassaoloa (VISK § 904, Hakulinen & Karlsson 1995: 98). Viron kielessä elatiivirakennetta sekä translatiivimuotoista predikatiiviadverbiaalirakennetta (*tema oli muutunud rahatuks 'hän oli tullut levottomaksi'* (s. 189) kutsutaan resultatiivilauseeksi (Erelt 2013: 45). Resultatiivisuus on keskeinen suomen termissä resultatiivimuotti (*tanssin jalkani kipeiksi*) (VISK § 1500).

Latvian kielessä ei ole elatiivin eikä translatiivin sijaa tällöin suomen ja viron mallin mukaista tuloslausetta ei muodosta, mutta ekvivalentti tietenkin löytyy. Latvian kielessä käytössä ovat muutosta ja resultatiivisuutta ilmaisevat nominaaliset predikatiivit (*es būšu pilnīga atturībniece 'musta tulee täysi absolutisti'* (s. 77), prepositio + objekti konstruktio (*viņa bija kļuvusi par kaut ko citu 'hänestä oli tullut jotain muuta'*) ja resultatiiviset predikatiivitäydennykset (*viņa no kamoliņa izstiepās taisna 'ojentui kerästä suoraksi'*). (ks. myös Kibbermann & Madisson 2014, Logina 2014)

Resultatiivisuus eli tulokseen johtavuus osoittaa tilanteen rajattomuutta irresultatiivisuus taas rajaamattomuutta, tätä ilmiötä kutsutaan aspektiksi. Aspektia ilmaistaan viron ja suomen kielessä pääosin totaali- tai partitiiviobjektilla eli totaaliobjekti osoittaa tilanteen rajattomuutta, mutta partitiiviobjekti rajaamattomuutta. (VISK § 1498, Sulkala 1996)

Latvian kielen aspekti on morfologinen, mikä ilmaistaan pääosin verbiprefikseillä. Prefiksillä varustettu verbi ilmoittaa loppuvaa tekemistä. Latvian kielessä on kaikkiaan 17 prefiksiä, niistä 13 voi liittyä verbiin, mutta *jā-* on nesessiiviprefiksi ja *ne-*

kieltoprefiksi. (LVG 2013: 279) Kontekstista riippuen kaikki prefiksit latvian kielessä ovat muutosrakenteissa mukana, mutta yleisimmät ovat: *ap-*, *at-*, *ie-*, *iz-*, *pie-*, *sa-*, *uz-* (Logina 2014: 103).

Latvian kielessä prefiksien käyttö on yleensä produktiivinen sananmuodostuspa. Prefikseillä voidaan morfologisesti ilmaista spatiaalisia, temporaalisia ja semanttisia viittaussuhteita. (LVG 2013: 279)

3.2. TULOSLAUSEEN KÄÄNNÖSVASTINEET

Salla Simukan romaanista kerätyssä aineistossa tuloslauseella esitetty muutos on käytössä uuden funktion, ammatin ja ominaisuuden saamisen tarkoitteessa. Uusi ominaisuus on ilmaistu adjektiiveilla (17); uusi funktio ja ammatti substantiiveilla (18), (19). Aineistossa on 13 tuloslausetta, joista kolmessa on adjektiivipredikatiivi ja kymmenessä on substantiivipredikatiivi.

Sinisessä laatikossa on esitetty suomen tuloslauseen muodostamisen malli, edelleen täydennän esimerkkien avulla laatikon viron ja latvian kielen vastineiden malleilla.

(17) Kun niin kävi, Viivo				
Tammi-sta	tul-i	arvaamaton	ja	hallitsematon. (s. 161)
T-ela	tulla-sg3.pst	arvaamaton	ja	hallitsematon
(18) Ehkä kaupunginosa-sta	voi-si	tulla	koti.	(s. 47)
kaupunginosa-ela	voida-sg3.cond	tulla	koti	
(19) Tai sitten	mu-sta	tule-e	vartija.	(s. 18)
	minä-ela	tulla-sg3	vartija	

NP_{ela} + tulla + nomini

Viron kielessä suomen tuloslausetta vastaa kaksi syntaktista rakennetta: elatiivimuotoinen lauseenalkuinen adverbiaalirakenne ja translatiivimuotoinen predikatiiviadverbiaali rakenne. Viron kielessä esiintyy lisäksi muuta rakennetta esimerkiksi aikaan liittyvä ilmaus.

Suomen tuloslausetta ei vastaa latvian kielessä yksikäsitteinen rakenne ja kääntämiseksi olen ehdottanut muutamaa käännoismallia, joista yksi on puhekielinen. Yksi käännoismalli toimii uuden ominaisuuden saamisen tarkoitteen ilmaisemiseksi, mutta kolme uuden funktion ja ammatin saamisen ilmaisemiseksi.

3.2.1. VIRO

3.2.1.1. SYNTAKTISET KÄÄNNÖSVASTINEET

Käsillä olevassa luvussa saadaan yleiskuva siitä, miten suomen tuloslause on käännetty viroksi. Samoin kuin suomen kielessä vironkieliopissakin peruslauseiden joukosta erotetaan tuloslause, mutta suomen ja viron kielen tuloslauseiden välillä on muutama ero. Viron kieliopissa erotetaan syntaktisesti yleensä viisi peruslauseen tyyppiä: normaalilause, eksistentiaalilause, omistuslause, kokijalause ja tulos- eli resultatiivilause (Erelt 2013: 45).

Viron kielessä erotetaan kaksi tuloslausetyyppiä, joita Erelt (2005: 20) kutsu *alkuperän osoittaviksi* lausekkeiksi (*source-marking clause*, SM) ja *päämäärän osoittaviksi* lausekkeiksi (*goal-marking clause*, GM). SM- ja GM-termejä ovat käyttäneet myös Heinat ja Manninen (2013) suomen kielen kontekstissa sekä Norvik (2014: 125, 129) itämerensuomalais ja latvian kielen yhdyssidekielen – liivin kielen muutosrakenteista.

Samoin kuin suomen tuloslause viron alkuperän osoittava eli SM-tuloslause alkaa elatiivimuotoisella NP:lla (20). Kaikissa aineiston lauseissa predikaattina on verbi *saama* 'saada', mutta se ei ole ainoa vaihtoehto, mitä käsitellään myöhemmin. Viron tuloslause on ollut käytössä uuden funktion (20) tai ammatin (21) tarkoitteessa, mutta uuden ominaisuuden saamisen tarkoite kieliopillisesti ei ole mahdollinen, koska viron elatiivimuotoisessa tuloslauseessa ei esiinny adjektiivista predikaatiivia (Erelt 2005: 22).

(20) *Tammela-st* *või-ks* *isegi* *saada* *tema* *kodu.* (s. 39)
T-ela voida-sg3.cond jopa saada hän-gen koti

'Ehkä kaupunginosasta voisi tulla koti.' (s. 47)

(21) *(..) must* *saaks* *super* *juuksur-kosmeetik?* (s. 145)
minä-ela saada-sg3.cond mahtava kampaaja-kosmetologi

'(..) musta tulisi ihan mahtava kampaaja-kosmetologi?' (s. 175)

Sinisessä laatikossa esitän yhden suomen tuloslauseen vironkielisistä käänkösvastineista.

NP_{ela} + tulla + substantiivi ⇨ NP_{ela} + verbi + substantiivi

Päinvastoin kuin suomen kielessä, viron kielessä verbi ja NP kongruoivat (22).

- (22) *Pois-te-st* *kasvasid* *mehed* (Erelt 2005, 26)
poika-ela.pl kasvaa-pl3.pst miehet

'Pojista tuli (*tulivat) miehiä'

Viron kielessä päämäärän osoittaviksi eli GM-tuloslauseeksi kutsutaan normaalilauseetta, jossa on translatiivisijainen predikatiiviadverbiaali (Erelt 2005: 20) (23), (24), mikä eroaa suomen kielestä. Suomen kieliopissa tällainen rakenne tunnustetaan tuloslauseetta vastaavaksi, kuten mainittu jo teoriaosassa, mutta tuloslauseeksi sitä ei kutsuta. Viron tuloslause vastaa suomen kielen tuloslauseetta semanttisesti mutta ei syntaktisesti. Päämäärää tarkoittava viron translatiivirakenne ilmaisee sekä uuden ammatin, että ominaisuuden saamista.

- (23) *Nahk* *muutu-s* *lausa* *ebaloomulikult* *sileda-ks.* (s. 143)
iho muuttua-sg3.pst juuri luonnoton sileä-tra

'Ihosta tuli suorastaan luonnottoman sileä.' (s. 173)

- (24) *Hakkan* *lukksepa-ks.*
alkaa-sg1 lukkoseppä-tra

'Musta tulee lukkoseppä.' (s. 18)

Viron GM-tuloslauseen muodostetaan yleisen mallin mukaan:

$NP_{\text{ela}} + \text{tulla} + \text{nomini} \Rightarrow NP + \text{verbi} + \text{nomini}_{\text{tra}}$

Aineistossa suomen *tulla* viron käännösvastineena esiintyvät verbit: *saama* 'saada', *muutama* 'muuttua' ja *hakkama* 'alkaa', jotka esiintyvät myös viron tuloslauseissa. Viron tuloslauseissa on lisäksi käytössä myös verbit *tulema* 'tulla', *jääma* 'jäädä/pysyä', *minema* 'mennä' (Pajusalu 1994 ja Pajusalu & Trigel 2007), mutta näitä ei ole aineistossa. Ne muutosverbit on kuvattu viron kielessä semanttisesti kaikkein monimutkaisimpia. *Saama* verbi esittää tyypillisesti positiivista muutosta, *jääma* negatiivista tai passiivista, mutta *muutama* verbi on neutraalinen (Pajusalu & Trigel 2007).

3.2.1.2. MUUT KÄÄNNÖSVASTINEET

Toisissa suomen tuloslauseiden käänkösvastineissa esiintyy esimerkiksi adverbi *edaspidi* 'tämän jälkeen' (25), muutosverbistä *raskenema* 'vaikeutua' derivoitu *tud-*partisiippi (26) ja toiminnan alkua implikoiva konstruktio *hakkama* 'alkaa' + infinitiivi (27).

(25) *Edaspidi on täielik nulltolerants.* (s. 66)

'Musta tulee täysi absolutisti' (s. 79)

(26) *Liikumine on raskenda-tud* (s. 184)

'Liikkumisesta tulee vaikeampaa.'

(27) *Pikapeale oli see tunne lahtunud, ta oli hakanud nägema kooli argipäeva ...*

'Tunne oli laimentunut vähitellen, kun lukioelämästä oli tullut arkea ...'

3.2.2. LATVIA

3.2.2.1. SYNTAKTISET KÄÄNNÖSVASTINEET

Edelleen selvitetään miten suomen tuloslause on käännetty latviaksi, millaisia samanlaisuuksia ja erilaisuuksia voidaan havainta ja esiintyykö jokin trendi. Latvian kielessä ei ole elatiivin sijaa, suomen tuloslauseen vastineeksi ei ilmene yksi, vaan monta rakennetta.

Kieliopillisesti latvian kielessä erotetaan verbaali (esim. *Bērni mācās.* 'Lapset opiskelevat. '), nomini (esim. *Jānis ir students.* 'Jānis on opiskelija. ') ja adverbi (esim. *Tas ir labi.* 'Se on hyvää. ') lauseita (LVG 2013: 726–732). Tämän luvun alalukujen jaottelu perustuu siihen, minkä predikatiiviadverbiaali esiintyy lähdetekstissä. Latviaksi suomen tuloslauseet on käännetty erilaisten syntaktisten konstruktoiden avulla, joista osa on kirjakielisiä ja osa puhekielisiä. Tuloslauseen yleisin verbi *tulla* latviaksi on käännetty verbeillä *klūt* 'saada/tulla', *pārversties* 'muuttua', sekä *būt* 'olla'.

3.2.2.1.1. Adjektiivi predikatiiviadverbiaalina

Suomen tuloslause, jossa lauseen tulos on ilmaistu adjektiivilla, on käännetty latviaksi nominilauseella, jossa esiintyy kieliopillistunut verbi *klūt* 'saada/tulla' (*become*), jota

kutsutaan kopulaksi. Kopulana *kļūt* tarkoittaa muodostumista, myös uuden ominaisuuden tai luokan syntyä (28).

- (28) (..) *āda* *kļuv-a* *gluži* *nedabiski* *gluda* (s. 167)
 (..) iho tulla- sg3.past ihan luonnoton sileä

‘Ihosta tuli suorastaan luonnottoman sileä.’ (s. 173)

Latvian kielessä on neljä kopulaa: *būt* ’olla’, *kļūt*, *tapt* ’saada/tulla’, *tikt* ’saada/ tulla/ joutua’. Kopula ei saa objektia, finiittimuodossa se saa adverbiaalinen nominatiivissa. (LVG 2013: 466)

Suomen tuloslauseen, jossa on adjektiivi predikatiiviadverbialina, kääntämiseksi latviaksi ehdotan käännoismallin:

NP_{ela} + tulla + adjektiivi ⇨ NP – *kļūt* – adjektiivi

Kerran käännoismallin vastakkaisessa tapauksessa (29) kääntäjä on valinnut erilaisen lähestymistavan. Tämän lauseen NP suomen kielessä on verbistä –minen-suffiksilla derivoitu substantiivi. Latviankielisessä lauseessa on käytetty adverbi *grūtāk* ’vaikeasti’, joka määrittää verbiä *kustēties* ’liikkua’. Tästä näkyy, että latvian kielessä muutos lähtökohtana esiintyy substantiivilausekkeen lisäksi verbilausekkeessa. Latvian kielessä sanajärjestys ei ole kiinteä kuten se on suomen tuloslauseessa.

- (29) (..) *kļūs-t* *grūt-āk* *kustēties*. (s. 217)
 tulla-sg3 vaikeasti-adv.comp liikkua

’Liikkumisesta tulee vaikeampaa.’ (s. 225)

Kuitenkin edellä mainitun käännoismallin läheinen lause, jossa esiintyy partisiippi nominatiivissa, on myös mahdollinen (29a).

- (29a) *kustība-s* *kļūst* *apgrūtināt-āk-as*
 liikkuminen-pl tulla sg3 vaikea-pp.comp.f.pl.

’Liikkumisesta tulee vaikeampaa’

NP_{ela} + tulla + adjektiivi ⇨ VP – *kļūt* – adverbi

NP – *kļūt* – partisiippi

3.2.2.1.2. Substantiivia predikatiiviadverbiaalina

Tuloslause, jossa predikatiivi on ilmaistu substantiivilla, voidaan kääntää objektin konstruktiolla *kļūt/tapt + par*, jossa on jo mainittu verbi *kļūt* tai esimerkiksi muutosverbi *pārvērsties* 'muuttua' preposition *par* kanssa. Tässä *kļūt* esiintyy pääverbinä merkityksellä 'tulla joksikin'.

Preposition *par* täydennys saa yksikössä akkusatiivin ja monikossa datiivin sijan. Yksi preposition *par* käyttötapauksista on funktion ja saavutetun ammatin tai ehdon ilmaus, jolla avulla kerrotaan mikä on jostakin tullut (30) tai miksi joku muuttuu (31). (LVG 2013: 624)

(30)	<i>Viņa</i>	<i>bij-a</i>	<i>kļuv-usi</i>	<i>par</i>	<i>kaut ko</i>	<i>ci-tu,</i>
	hän	olla-sg3.past	saada-sg3.past	<i>par</i>	jotain-acc	muu-acc
	<i>par</i>	<i>citād-u</i>	<i>meiten-i.</i> (s. 143)			
	<i>par</i>	muunlainen-acc	tyttö-acc			

'Hänestä oli tullut jotain muuta, muunlainen tyttö.' (s. 149)

(31)	<i>(.) pelēk-ā</i>	<i>pel-īte</i>	<i>pārvērt-ās</i>	<i>par</i>
	harmaa-def	hiiri-dem	muuttua- sg3.past	<i>par</i>
	<i>nenormāli</i>	<i>seksīg-u</i>	<i>čiks-u?</i> (s. 170)	
	törkeä-adv.neg	seksikäs-acc	muija-acc	

'(..) harmaasta hiirulaisesta tulee ihan törkeän hyvännäköinen muija?' (s. 176)

NP_{ela} + tulla + substantiivi ⇔ NP – verbi + *par* + substantiivi_{acc/dat}

Kääntäjä on valinnut saman mallin lauseen, jossa tulla-verbin käyttö on monimerkityksellinen (32), kääntämiseksi. Se tulee esiin vertailemalla viron ja latvian käännöksiä. Latvian käännöksessä lauseessa ilmenee muutos uuden funktion saamisen tarkoituksessa (32a), mutta vironnoksissa ilmenee toiseen paikkaan siirtämisen tarkoite (32b). Latviannoksen variantti on kuvaannollisempi, mutta on vaikea määrittää kuinka kuvaannollista ilmaisu kirjailija on tarkoittanut.

(32) 'Hänestä tuli ääni. Hän oli yhtä äänen kanssa.' (s. 190)

(32a)	<i>Viņa</i>	<i>kļuv-a</i>	<i>par</i>	<i>skaņ-u.</i>
	hän	tulla-sg3.past	<i>par</i>	ääni-acc
	<i>Viņa</i>	<i>un</i>	<i>skana</i>	<i>bija</i>
	hän	ja	ääni	oli
				<i>viens.</i> (s. 182)
				yksi
(32b)	<i>Tema</i>	<i>see-st</i>	<i>tuli</i>	<i>hāal-t.</i>
	Hän-gen	sisäpuoli-ela	tuli	ääni-part
	<i>See</i>	<i>oli</i>	<i>temaga</i>	<i>üks.</i> (s. 155)
	se	oli	hän-com	yksi

Aineistossa esiintyy myös lauseita, jotka ovat käännetty suomesta latviaksi kopulalla *būt* ‘olla’ futuurin aikamuodossa. Latvian kielessä on neljä yksinkertaista aikamuotoa: preesens, preteriti, imperfekti ja futuuri (LVG 2013: 470). Futuurin aikamuodolla voi ilmaista muutosta, joka on suunniteltu tai edellytetty tapahtuvan tulevaisuudessa, esimerkiksi ammatin toive voidaan ilmaista kopulan *būt* ‘olla’ futuurin avulla (33).

(33)	<i>Nu,</i>	<i>vai</i>	<i>arī (es)</i>	<i>bū-šu</i>	<i>sargs.</i> (s. 18)
	No	tai	sitten (minä)	olla-fut.sg3	vartija

‘Tai sitten musta tulee vartija.’ (s. 18)

NP_{ela} + tulla + substantiivi ⇔ NP – *būt*_{fut} – substantiivi

3.2.2.2. PUHEKIELINEN KÄÄNNÖSVASTINE

Mielenkiintoinen on puhutun kielen esimerkki. Suomen kielessä esiintyy tuloslause, jonka vastineeksi latvian kielessä on muodostettu morfosyntaktisesti läheinen rakenne. Puhekielessä ammatti saamisen tarkoitteessa latviannuksessa on käytössä konstruktio, jonka finiittiverbinä on *no*-prepositiolla ja *sa*- prefiksillä varustettu verbi *nākt* ‘tulla’, kuten esimerkissä (34). Verbi *sanākt* tarkoittaa myös muodostua, aiheutua, syntyä, olla tuloksena (LLVV). Puhekielistä ilmausta ei yleensä suositella, mutta tällaisessa ekspressiivisessä nuorten puheessa se käy.

(34)	<i>Ko, ellē, es vispār daru tajā videnē,</i>
	<i>kad no manis varētu sanākt riktīgi laba</i>
	kun no minā-gen voida-comp tulla ihan mahtava
	<i>friziere kosmetoloģe?</i> (s. 169.)
	kampaaja-kosmetologi?

'Mitä hittoa mä oikeasti tuolla lukiossa teen, kun musta tulisi ihan mahtava kampaaja-kosmetologi?' (s. 175)

NP_{ela} + tulla + substantiivi ⇨ no + NP_{gen/dat} – *sanākt* – substantiivi

Tässä rakenteessa osoitetaan muutoksen alkuperää eli sitä voi vertailla Ereltin (Erelt 2005) SM-rakenteeseen. Kieliopillinen rakenne preposition *par* avulla osoittaa päämäärää eli se vastaa GM-rakennetta. Toisin kuin suomen ja viron synteettiset muutosrakenteet, latvian SM- ja GM-rakenteet ovat analyttisiä.

Latvian kieliopissa prepositiolla *no* tarkoitetaan asennon tai suhtautumisen siirtymistä pois alusta ajan (*no pirmdienas* 'maanantaista alkaen') ja paikan (*no Helsinkiem* 'Helsingistä') sekä omistamisen (*ņem no manis* 'ottaa minulta') ja aineesta valmistamisen (*gatavots no koka* 'puusta tehty') ilmauksissa. Se noudattaa genetiiviä yksikössä ja datiivia monikossa (LVG 2013: 623; 626).

Asennon siirtyminen on näkyvissä lauseessa (35), jossa esiintyy sekä idiomaattinen siirtyminen lokatiivin avulla *no miega nomodā* 'unesta valveeseen', että fyysinen siirtyminen *no kamoliņa izstiepās taisna* 'ojentui kerästä suoraksi'

(35)	<i>Viņa</i>	<i>pamazām</i>	<i>pārgā-ja</i>	<i>no</i>	<i>mieg-a</i>	<i>nomod-ā, (..)</i>
	hän	vähitellen	siirtää-sg3.pst	<i>no</i>	uni-gen	valve-loc
	<i>no</i>	<i>kamol-iņ-a</i>	<i>izstiep-ās</i>	<i>taisn-a.</i>	(s. 94)	
	<i>no</i>	kerä-gen.dem	ojentui- sg3.pst	suora-gen.f		

'Hän siirtyi vähitellen unesta valveeseen, (..) ojentui kerästä suoraksi.' (s. 97)

3.3. TILANMUUTOSMUOTIN KÄÄNNÖSVASTINEET

Edellisessä luvussa käsiteltyä suomen tuloslausetta vastaava rakenne on tilanmuutosmuottilause (katso myös luvusta 2.2.2.2). Tilanmuutosmuotilla ilmaistaan uutta funktiota (36), (38) ja uutta ominaisuutta (37), (39). Uusi ominaisuus on ilmaistu adjektiiveilla; uusi funktio substantiiveilla.

Aineistossa esiintyy sekä intransitiivisia (36), (37) että transitiivisia (38), (39) suomen tilanmuutosmuotin lauseita, mikä auttaa täydentämään tuloslauseiden tarkastelun yhteydessä kehitettyjä käännoismalleja, koska tuloslauseista esiintyy aineistossa vain intransitiivinen variantti.

(36) Sano-ja, jo-t-ka muuttu-i-vat valhe-i-ksi (..) (s. 206)
 sana-pl.part joka-pl. muuttua-pl3.pst. valhe-pl.tra

(37) Tyttö oli tullut levottomaksi, (..) (s. 225)
 tyttö olla-sg3.pst tulla-pst.pp levoton-tra

NP + verbi + NP_{tra}

(38) Hän (..) tun-si (..) ruumii-nsa muuttu-va-n
 hän tuntea- sg3.pst ruumis-gen.px muuttua-pp.gen
 tytöstä naiseksi...(s. 97)
 tyttö-ela nainen-tra

(39) Nauru tek-i koko lähitienoo-sta valoisa-mma-n ja
 nauru tehdä-sg3.past koko lähitienoo-ela valoisa-comp.gen ja
 lämpi-mämmä-n. (s. 95)
 lämmin-comp.gen

NP + verbi + NP_(ela) + NP_(tra/gen/part)

Aineistossa tilanmuutosmuotti ilmenee 46 lauseessa, joista 24 ilmaisee uuden ominaisuuden ja 22 uuden funktion syntyä. Tilanmuutosmuotin sisältävissä lauseissa esiintyvät eniten verbit *muuttua* ja *tehdä* sekä erilaiset muutosverbit esimerkiksi *tiivistyä*, *tummeta* ja *härmistyä*.

Tilanmuutosmuotin käänkösvastineiden keskuudessa esiintyvät jo esitellyt käänkösmallit, jotka toimivat tuloslauseen kääntämiseksi. Viron kielen käänköksissä translatiivinen predikatiiviadverbiaali lause eli GM-tuloslause on käytössä yleisimmin.

3.3.1. VIRO

3.3.1.1. SYNTAKTISET KÄÄNNÖSVASTINEET

Ereltin (Erelt 2005) käyttämällä termeillä voidaan sanoa, että suomen tilanmuutosmuotin lauseet ovat päämäärän osoittavia eli GM-rakenteita. Suuri osa lauseista, joissa suomen kielessä esiintyy tilanmuutosmuotti, on käännetty viroksi juuri GM-tuloslauseella. Konstruktio saa sekä substantiivisen (40) että adjektiivisen (41), (42) predikatiivin ja samoin kuin suomen kielessä, esittää uuden ominaisuuden tai funktion.

(40) (..) *võõr-a keel-e sõna-d* (..) *muutusid lihtsalt helide-ks* (s. 11)
 vieras-gen kieli-gen sana-pl muuttua-pl3.pst vain ääni-tra.pl

'(..) vieraskieliset sanat olivat (..) muuttuneet pelkiksi äänneyhdistelmiksi' (s. 12)

(41) (..) *lõhnapiiv muutus juba talumatu-ks.* (s. 26)
 löyhkäpilvi muuttua-sg.3pst jo sietämätön-tra

'(..) löyhkä kävi sietämättömäksi.' (s. 28)

NP + verbi + NP_{tra} ⇔ NP + verbi + NP_{tra}

(42) *Naer teg-i kog-u ümbu-se valgema-ks*
 nauru tehdä sg.3pst koko-gen lähitienoo-gen valoisa-tra.comp
ja soojema-ks. (s. 79)
ja lämmin-tra.comp

'Nauru teki koko lähitienoosta valoisamman lämpimämmän.' (s. 95)

NP + verbi + NP_{ela} + NP_{gen/part} ⇔ NP + verbi + objekti + NP_{tra}

Käännöksissä viron elatiivisijainen lauseenalkuinen adverbiaali rakenne eli SM-rakenne (43) ja (44), esiintyy aineistossa huomattavan vähän, mikä ovat havainnoineet myös Jokela ja Nummila (2015).

(43) *Ennelõuna-st ol-i saa-nud pärastlõuna* (..) (s. 65)
 aamupäiva-ela ol-sg3.pst saada-pp iltapäivä

'Aamupäivä oli kääntynyt iltapäiväksi' (s. 78)

(44) *Et teeme Lumikist, (..) luksuskaaslase?* (s. 147)
 että tehdä-pl3 L-ela ylellisyysseuralainen-gen

'Ettakö me saataisiin tästä meidän ekoanarkistilesbon näköisestä tytöstä joku luksushuo... anteeksi ylellisyysseuralainen?' (s. 177)

NP + verbi + NP_{tra} ⇔ NP_{ela} + verbi + NP

Edellä on jo mainittu, että viron elatiivialkuinen tuloslause ei saa adjektiivista predikatiivia, mutta samalta näyttävä verbitön ilmaus on mahdollinen (45). Kylmä on tässä lauseessa muutoksen alkuperä tai syy. Lauseesta voidaan saada GM-tuloslause, verbin *jääma* 'jäädä' avulla (45a). Kääntäjä ei kuitenkaan ole valinnut tätä strategiaa.

(45) *Ta katsus endale kareldes sooja teha, külmast kanged (*jäänud) jalalihased ei tahtnud sõna kuulata.* (s. 64)

(45a) *külmast kangeks jäänud jalalihased*

'Hän yritti hypähdellä pysyäkseen lämpimänä, mutta kylmästä kankeiksi muuttuneet jalkalihakset eivät suostuneet yhteistyöhön.' (s. 76)

Verbin *jääma* tehtäväksi Pajusalu (1994: 88) on lausunut: "muuttuvassa tai muuttumista edellyttävässä tilanteessa passiivisemmän ja/tai arvattavasti negatiivisen ja/tai jonkin verran vähentävän variantin saaminen", mikä tulee esiin lauseessa (46), jossa viron *jääma* esiintyy suomen *muuttua* vastineena.

(46) *Lumikki oli loputanud juukseid,*

<i>kuni</i>	<i>loputusvesi</i>	<i>jäi</i>	<i>täiesti</i>	<i>selgeks.</i> (s. 144)
kunnes	huuhteluvesi	jädä-sg3.pst	täysin	kirkas-tra

'Lumikki oli huuhdellut hiuksia, kunnes vesi oli muuttunut täysin kirkkaaksi.' (s. 174)

3.3.1.2. MUUT KÄÄNNÖSVASTINEET

Syntaktisien rakenteiden lisäksi käytössä ovat muutosverbit verbipartikkelin kanssa (47), (48). Sana *kõnd* 'kävely' (47) ja *kägar* 'kerä' (48) lauseessa ovat muutoksen alkutilaa, jotka ovat osoitettu erosijalla.

(47) *Ta kuulis, kuidas ka mees kõnni-lt*
hän kuulla-sg3.pst miten myös mies kävely-abl

juoksu-le *üle* *läks.* (s. 73)
juoksu-all ylle minemä-sg3

'Hän kuuli myös miehen vaihtavan kävelystä juoksuksi.' (s. 87)

(48) *Ta (..) ajas end kägara-st sirgu.* (s. 81)
Hän ajaa-sg3-pst itse kerä-ela suoraan

'Hän (..) ojentui kerästä suoraksi' (s. 97)

Verbipartikkeli muodostaa verbin kanssa idiomaattisen predikaatin. Sama sana voi toimia myös adpositiona tai adverbina (VISK § 455). Verbipartikkelin käyttö liittyy resultatiivisuuteen ja aspektiin ja vaikuttaa siihen, tulkitaanko lause aspektiltään resultatiiviseksi, mikä esiintyy kaikissa tässä käsittelemissäni kielissä (Kalnača 2005;

Sulkala 1996). Viron kielessä verbipartikkelin käyttö on yleisempi kuin esimerkiksi suomen kielessä (Metslang 2001: 476). Bernard Wälchli (2001) epäilee verbipartikkelin alkuperäksi itämerensuomalaisissa kielissä balttilais- tai germaanikieliä.

Esiintyy myös lause, jossa muutos on ilmaistu aikaan liittyvän ilmaisun avulla (49).

(49) *Iga aastaga olid kiusajad julmemad, sõnad teravamad, löögid valusamad.* (s. 205)

'Joka vuosi otteet olivat muuttuneet kovemmiksi, sanat pahemmiksi, lyönnit satuttavammiksi.' (s. 251)

3.3.2. LATVIA

3.3.2.1. SYNTAKTISET KÄÄNNÖSVASTINEET

Tässä luvussa kuvataan suomen tilanmuutosmuotin vastineita latvian kielessä. Latvian kielessä ei ole translatiivin sijaa eikä kieliopissa puhuta tilanmuutosmuotista. Samoin kuin tuloslauseen analyysissa, täälläkin esiintyy monta erilaista rakennetta, joista osa oli käytössä myös tuloslauseen kääntämisessä.

3.3.2.1.1. Adjektiivin predikatiiviadverbiaalina

Aineistostani tulee esiin, että yleisin tapa kääntää lause, jossa adjektiivinen predikatiiviadverbiaali ilmaisee millaiseksi joku tai jokin tulee tai muuttuu on jo mainitun kopulan *kļūt* 'saada/tulla' avulla. Puolet kaikista tilanmuutosmuotin ilmauksista, jotka ilmaisevat uuden ominaisuuden syntyä, ovat käännetty jo esitetyn mallin mukaisesti.

(50) *Tad gaišzilās acis tikko manāmi sašaurinājās,*

skatiens kļuv-a vērīg-āks. (s. 135)
katse saada-sg3.pst tarkkaavainen-comp

'Sitten vaaleansiniset silmät kapenivat aavistuksen, katse muuttui tarkemmaksi.' (s. 140)

NP + verbi + adjektiivin_{tra} ⇒ NP – *kļūt* – adjektiivin

Transitiivista tilanmuutosmuotilausesta vastaa latvian resultativisen predikatiivin täydennysrakenne (51), jossa verbi *darīt* 'tehdä' saa objektin ja uusi olotila eli predikatiivi on akkusatiivissa.

(51) *Nakts uz mūžiem aizlīmēja cilvēkiem acis,*

darī-ja sapņu-s dziļ-āk-us un
 (yö) tehdä-sg3.pst uni-acc.pl syvä-acc.comp.def.pl ja

dīvain-āk-us (..) (s. 57)

kummallinen-acc.comp.def.pl

'Yö liimasi ihmisten silmät ikuisesti kiinni, teki unista syvempiä ja kummallisempia' (s. 59)

NP + verbi + objekti + adjektiiv_{tra} ⇒ NP – (pa)darīt – objekti_{acc} – adjektiiv_{acc}

Aineistossa verbi *darīt* esiintyy myös prefiksin *pa-* kanssa. Yksi prefiksin semanttisista tarkoituksista on resultatiivisuus ja toiminnan lopullisuus (Logina2014). Prefiksin käyttö tai sen puute liittyy aspektiin. Prefiksillä varustetulla verbillä on osoitettu resultatiivisuus ja toiminnan lopullisuus.

Käännöksissä yhdessä tämän mallin mukaisessa lauseessa kääntäjä on käyttänyt adjektiivin kanssa substantiivia, mutta se on vain selityksenä: *padarītu svinētāju (par) civilizētu (būtni)* 'tekisi juhlijasta sivistyneen (olennon)'. Seuraava luku käsittelee tilanmuutosmuotin substantiivisia predikatiiviadverbiaaleja.

3.3.2.1.2. Substantiivi predikatiiviadverbiaalina

Yleisinä tapana kääntää lause, jossa substantiivinen predikatiiviadverbiaali ilmaisee miksi joku tai jokin tulee tai muuttuu on jo edellä mainitun konstruktion verbi + *par* avulla.

Aineistossa eniten esiintynyt verbi 'muuttua' on käännetty verbillä *kļūt* 'saada/tulla' (52), *pārtapt* 'muuttua' ja refleksiiviverbi *pārvērsties* 'muuttua'.

(52) *sveš-ā-s valod-as vārd-i* (..) *kļuv-a*
 vieras-f.def kieli-gen sana-pl tulla-sg3.pst
tikai par skaņ-as virknējum-u (s. 11)
 pelkkä par ääni-gen ketju-acc

'vieraskieliset sanat olivat (..) muuttuneet pelkiksi äänneyhdistelmiksi' (s. 12)

NP + verbi + substantiivi_{tra} ⇒ NP – verbi – *par* + substantiivi_{acc}

Osa suomen tilanmuutosmuotissa esiintyvistä muutosverbistä on käännetty vastaavilla latvian kielen muutosverbeillä esimerkiksi (53).

- (53) (..) *vakars satumst par nakt-i*
 ilta tummeta-sg3 par yö-acc
un debesīs parādās pirmās zvaigznes. (s. 94)

’(..) ilta tummenee yöksi ja taivaalle ilmestyvät ensimmäiset tähdet.’ (s. 97)

Käännösvastineena esiintyvät myös refleksiiviset muutosverbit esimerkiksi *uztrenēties* ’treenata’. Käännöksessä monet refleksiiviverbit on korvattu kopulalla (54), koska suomenkielisen verbin käännös loisi huonosti sopivan puhekielisen tyylin (54a). Latvian kieliopissa erotetaan semanttisesti subjektin, objektin ja persoonattomat refleksiiviverbit. Subjektin refleksiiviverbeillä (*subject reflexive verb*) modaalisesti ja aspektuaalisesti ilmaistaan negatiivista, inkoatiivista tai toistuvaa toimintaa (LVG 2013: § 1129, Kalnača 2014: 171–172), mitä korkeampaan asemaan pääsemisestä ei voisi sanoa. Samasta vartalosta voi muodostaa transitiivisen verbin *paaugstināt* ’ylentää’ (54b).

- (54) *Meiteni gaidīja laba, nodrošināta nākotne,*
iespēja kļūt par Borisa labo roku. (s. 222)
 mahdollisuus saada par B-gen oikea-acc.def käsi-acc

’Tytöllä oli ollut hyvä, turvattu tulevaisuus edessään. Mahdollisuus kohota Boriksen oikeaksi kädeksi.’ (s. 230)

- (54a) *iespēja ?paaugstināties par Borisa labo roku*
 mahdollisuus yletä par B-gen oikea-acc.def käsi-acc

- (54b) *iespēja tikt paaugstinātai par Borisa labo roku*
 mahdollisuus ylentää-pass.2.pp.fem par B-gen oikea-acc.def käsi-acc

Toinen tapa suomen tilanmuutosmuotin lauseen, jossa predikatiiviadverbiaali on substantiivi, kääntämiseksi latviaksi on idiomaattinen eli sen merkitys ei ole pääteltävä yksittäisten lausekkeen muodostavien sanojen merkityksistä, koska se eroa muissa yhteyksissä (LLVV). Aineistossa latvian kielessä intransitiiviverbi *pārtapt* ja refleksiiviverbi *pārversties* ’muuttua’ saa adverbiaalinen lokatiivissa (55). Niitä käännöslauseita voidaan muodostaa myös verbi + *par* mallin mukaisesti (55a).

- (55) *Vārdi, kas pārtapa mel-os,* (s. 198)
 sana-pl.nom joka saada-pl3.pst valhe-pl.loc

(55a) *Vārdi, kas pārtapa par meliem*
 sana-pl.nom joka saada-pl3.pst par valhe-pl.dat

‘Sanoja, jotka muuttuivat valheiksi (..)’ (s. 206)

NP + verbi + substantiivi_{tra} ⇔ NP – (prefiksi)verbi – substantiivi_{loc}

Prefiksillä *pār-* latvian kieliopissa on yli kymmenen käyttötapaa, joiden joukossa on muutoksen esittäminen (LVG 2013: 283) esimerkiksi *pārvērst* ‘muuttaa’ ja *pārdomāt* ‘vaihtaa mielipidettä’, *pārveidot* ‘muokata’.

Ainoa latvian paikallissijaa lokatiivia käytetään yleensä paikan ja ajan ilmauksissa, intransitiivisten tilan muutosta kuvaavien verbien yhteydessä se voi saada idiomaattista päämäärän osoittavaa tarkoitusta kuten lauseissa (55). Sellainen lokatiivin käyttö usein esiintyy *pār-*prefiksillä varustettujen verbien kanssa. (LVG 2013: 354; Kibberman & Madisson 2014: 55)

3.3.2.2. PUHEKIELINEN KÄÄNNÖSVASTINE

Samoin kuin suomen tuloslauseen käänntapauksessa, myös tilanmuutosmuotilla esitetty puhutun kielen näyte on käännetty *no* preposition avulla. Esimerkissä (56) on käytetty transitiivinen verbi *dabūt* ‘saada’, joka saa akkusatiivimuotoisen attribuutin. Täydennän sillä aikaisemmin ehdottamaani käänntmallia:

NP + verbi (+ substantiivi_{ela}) + substantiivi ⇔
no + NP_{gen/dat} – (prefiksi)^{trans}verbi – substantiivi_{acc}
no + NP_{gen/dat} – (prefiksi)^{intrans}verbi – substantiivi

(56) *no šitās mūsu meičiņas varētu dabūt*
no tämä-gen me-gen tyttö-gen.dem voida-sg3.cond saada
tādu, kas izskatās pēc eskorta meitenes (s. 171)
 sellainen-acc joka näyttää-sg3 pēc ylellisyysseuralainen-acc

‘me saataisiin tästä työstä ylellisyysseuralainen’ (s. 177)

3.3.2.3. MUUT KÄÄNNÖSVASTINEET

Kerran suomen tilanmuutosmuottilauseen latviannoksessa ilmenee vastine sivulauseella (57), mitä havainnoivat myös Kibberman ja Madisson (Kibberman & Madisson 2014: 60) tarkastellessaan viron translatiivin latviankielisiä käänntvastineita.

Heidän aineistossa alustuskonjunktio *lai* 'että' esiintyi lauseissa, joiden lähdetekstissä oli deverbaalinen substantiivi esimerkiksi *küpsetamiseks* 'leipomiseksi'. Tässä sanasta *näkö* on derivoitu *näköinen* eli 'sellainen, joka muistuttaa jotakin tai on joltakin näyttävä'.

(57) *Vai tad tev nemaz negribas te iekārtoties? Tā, lai izskatās pēc mājām?* (s. 24)

'Etkö sä ole halunnut ollenkaan sisustaa tätä? Laittaa kodin näköiseksi?'(s. 24)

3.4. RESULTATIIVIMUOTIN KÄÄNNÖSVASTINEET

Resultatiivimuotilla (58) ”ilmaistaan subjektitarkoitteen aikaansaamaa muutosta, jonka ansiosta objektin tarkoite on adverbiaalitäydennyksen tarkoittamassa tilassa tai paikassa” (VISK § 482). Lauseessa voi esiintyä paikanilmaus, predikatiiviadverbiaali, paikallissijainen tilanilmaus tai muu adverbi tai partikkeli, jotka ilmaisevat tuloksena olevan tilan Resultatiivimuotissa intransitiivinen verbi saattaa saada objektin, koska objektin läsnäolo perustuu muottiin (katso myös luvusta 2.2.2.3). (VISK § 482) Aineistossa resultatiivimuotti esiintyy 16 lauseessa, joista kahdeksassa lauseessa käytössä on verbi *saada*, kolmessa *muuttaa*, yhdessä *tehdä*.

(58) Eliisa yritt-i saada poja-t vakuuttun-ei-ksi. (s. 41)
E yrittää-sg3.pst saada poika-pl.nom vakuuttunut-pl.tra

NP + verbi + objekti + nomini

3.4.1. VIRO

3.4.1.1. SYNTAKTISET KÄÄNNÖSVASTINEET

Suomen resultatiivimuotti viroksi on yleensä käännetty GM-tuloslauseella, jossa usein esiintyy neutraalinen verbi *muutma* 'muuttaa', mutta myös muita verbejä, kuten esimerkiksi *sättima* 'mukauttaa' ja *tarretama* 'jähhettää'. Verbi *saama* 'saada' on käytetty vain kerran lausekkeessa *saada raha puhtaks* 'saada setelit puhtaiksi'. Esimerkkilauseessa (59) viron transitiivinen GM-tuloslause vastaa suomen resultatiivimuotin lauseessa esiintyvää paikallissijaista ilmausta.

(59) *Kas roosa-mustakirjus toas elamine*
kas-kys vaaleanpunainen-mustankirjava-ill huone-ill asuminen
muutis ajud pehmeks ja mõtted ähmaseks? (s. 103)
muuttua-sg3.pst aivot pehmeä-tra ja ajatukset läpinäkymätön-tra

'Saiko vaaleanpunaisen- ja mustankirjavassa huoneessa asuminen aivot marinoitumaan ja ajatukset pehmene-mään? (s. 123)

NP + verbi + objekti + nomini ⇔ NP + verbi + objekti + nomini_{tra}

3.4.1.2. MUUT KÄÄNNÖSVASTINEET

Lauseessa (60) esiintyy verbi *jääma* 'jäädä', mutta poistaminen ahdistuksesta on esitetty postpositiolla *järele*, joka verbin *andma* 'antaa' yhteydessä osoittaa jäämistä ilman jonkinlaisesta ominaisuudesta (EKSS 2009).

(60) *Tānu avanevale vaatele andis halvast unenäost jäänud kivikõva ahistus pikkamisi järele ja selle asemele tuli lihtsalt ebamääraselt õõnes tunne.* (s. 50)

'Ikkunan luo katsomaan puistomaisemaa, jonka näkeminen ohentaisi painajaisen kivenkovan ahdistuksen häilyvän epämääräiseksi ontoksi oloksi.' (s. 59)

Kohdetekstissä ahdistuksen poistaminen on ilmoitettu suoremmin ja selkeämmin, samalla se eittää uusi tietoa, mikä yleensä voisi ehkä osoittaa resultatiivimuotin kääntämisen ongelmallisuutta.

3.4.2. LATVIA

3.4.2.1. SYNTAKTISET KÄÄNNÖSVASTINEET

3.4.2.1.1. Adjektiivi predikatiiviadverbiaalina

Suomen resultatiivimuottia vastaa jo tilanmuutosmuotin kääntämiseksi käytössä ollut rakenne, jossa esiintyy eniten transitiivinen verbi (*pa*)*darīt* 'tehdä' (61). Sellaisia lauseita Logina (2014) on kutsunut resultatiivisiksi predikatiivin täydennykseksi (*semi-predicative component*). Resultatiivisien predikatiivin täydennyksien paikka lauseessa on kiinteämpi passiivilauseessa kuin aktiivilauseessa. (Logina 2014: 109). Lauseella ilmaistaan uuden ominaisuuden saamista tai syntyä. Samanlaisessa merkityksessä esiintyy myös verbit *dabūt* 'saada' *vērst* 'suunnata' myös 'muuttaa'.

(61) *Bailes* *darīja* *kājas* *grīlīgas* (s. 150)
 pelko-pl tekee-pl3.pst jalka-acc.pl huojuva-acc.pl

'Pelko sai jalat veteliksi' (s. 156)

NP + verbi + objekti + adjektiiv_{tra} ⇒ NP – (pa)darīt – objekti_{acc} – adjektiiv_{acc}

3.4.2.1.2. Substantiivi predikatiiviadverbiaalina

Aineistossa ilmenee vain yksi lause, jossa predikatiiviadverbiaalina esiintyy substantiivi. Tässä lauseessa (62) päämäärän lokatiivi ilmaisee uutta funktiota kuvaannollisessa merkityksessä niin kuin se oli tilanmuutosmuotilauseen käännösvastineessa.

(62) (*izdzimteņi*) *pārvērš* *cilvēku* *dzīvā* *ledus* *skulptūrā* (s. 84)
 (kummajaiset) muuttaa-pl3 ihminen-acc elävä-loc jää-acc patsas-loc

'(kummajaiset) muuttivat ihmisen eläväksi jääpatsaksi' (s. 86)

NP + verbi + objekti + substantiiv_{tra} ⇒ NP – (prefiksi)verbi – objekti – substantiiv_{loc}

3.4.2.2. MUUT KÄÄNNÖSVASTINEET

Lauseet *saada jotakin muuttumaan jonkinlaiseksi* latviaksi voi kääntää prefiksillä varustetuilla muutosverbeillä esimerkiksi *nogurdināt muskuļus* 'saada lihakset väsyneeksi', *iemarinēt smadzenes* 'saada aivot marinoitumaan', *pārlicināt puišus* 'saada pojat vakuuttuneiksi'.

YHTEENVETO

Tutkimuksessa vertailtiin suomen, latvian ja viron *muutosrakenteita* eli rakenteita, joissa ilmenee muutos.

Käsillä oleva tutkielma tarjoaa lukijalleen aluksi työn tärkeimmän teoriataustan, *kontrastiivisen kielitieteen* ja *kielikontaktien* sekä *käännöksen kielikontaktivälineenä*, esittelyn. Sen jälkeen tehdään katsaus suomen kielessä esiintyvien *muutosrakenteiden* esittämiseen kieliopissa ja aiempiin tutkimuksiin aiheesta ja aiheeseen liittyviin ilmiöihin suomen, latvian ja viron kielen näkökulmasta. Ennen työn analyysiosaa tehdään katsaus suomen, latvian ja viron muutoksen ilmaiseviin *syntaktisiin* rakenteisiin, mikä auttaa ymmärtämään niiden yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia, jotka ilmenevät myös aineistossa.

Muutosta voidaan ilmaista suomen kielessä yleensä kahdella eri tavalla: *(morfo)syntaktisesti* ja *(morfo)semanttisesti*. Työ analyysin aiheeksi on rajattu suomen *tuloslauseen*, *tilanmuutosmuotin* ja *resultatiivimuotin* vertailujen tarkastelu.

Suomen tuloslausetta, tilanmuutos- ja resultatiivimuottia vastaa virossa kaksi tuloslausetyyppiä. Viron kielessä erotetaan kaksi tuloslausetyyppiä, joita Erelt (2005) kutsu *alkuperän* osoittaviksi lausekkeiksi (*source-marking clause*, SM) ja *päämäärän* osoittaviksi lausekkeiksi (*goal-marking clause*, GM). Tämä jaottelu perustuu siihen esiintyykö lauseessa *elatiivimuotoinen alkuadverbiali*, mikä vastaa *SM-rakennetta*, vai *translatiivimuotoinen predikatiiviadverbiaali*, mikä vastaa *GM-rakennetta*. Päämäärän osoittava lause kuitenkin on yleisempi (katso Taulukko 1), minkä osoittaa ei vain tämä työ, mutta aikaisemmat tutkimuksetkin kuten (Jokela & Nummila 2015) ja (Erelt 2005).

		Tuloslause	Tilanmuutos- muotti	Resultatiivi- muotti
syntaktiset	NP _{ela} + verbi _{fin} + substantiivi	4	7	-
käännösvastineet	NP + verbi _{fin} (+ objekti) + NP _{tra}	6	32	12
muut käännösvastineet		3	6	4
Yhteensä		13	46	16

Taulukko 1 Viron käännösvastineet

Koska latvian kielen sijamuotojen systeemi on erilainen kuin suomen ja viron systeemi, on ilmeistä, ettei suomen eri muutosrakenteita vastaa latvian kielessä yksikäsitteinen rakenne. Suomen tuloslauseen, tilanmuutos- ja resultatiivimuotin käänkösvastineeksi käytössä ovat substantiiviset ja adjektiiviset predikatiivirakenteet, prepositio + objekti konstruktiot, resultatiiviset ja lokatiiviset predikatiivi täydennykset. Riippuen siitä, esiintyykö lähdetekstissä substantiivinen vai adjektiivinen predikatiiviadverbiaali, latvian kielen käänkösvastine noudattaa erilaista käänkösmallia (katso Taulukko 2). Ereltin (2005) käytetyillä termeillä voi sanoa, että kieliopillinen rakenne preposition *par* avulla osoittaa päämäärä eli se vastaa GM-rakennetta, mutta puhekielinen konstruktio prepositiolla *no* vastaa SM-rakennetta. Toisin kuin suomen ja viron synteettiset muutosrakenteet, latvian SM- ja GM-rakenteet ovat analyttisiä.

		Tuloslause	Tilanmuutosmuotti	Resultatiivimuotti
syntaktiset käänkösvastineet	NP – <i>kļūt</i> _{fin} – adjektiivi	3	11	-
	(VP – <i>kļūt</i> _{fin} – adverbi)	-	1	-
	NP – verbi _{fin} – objekti _{acc} – adjektiivi _{acc}	-	4	7
	NP + (<i>pār</i> -)verbi _{fin} + adjektiivi _{loc}	-	1	-
	NP – verbi _{fin} + <i>par</i> + substantiivi _{acc/dat}	4	14	-
	NP – <i>būt</i> _{fut} – substantiivi	5	-	-
	NP – (<i>pār</i> -)verbi _{fin} + substantiivi _{loc}	-	7	1
puhekielinen käänkösvastine <i>no</i> NP _{gen/dat} – (pref)verbi _{fin} – substantiivi _(nom/acc)		1	1	-
muut käänkösvastineet		-	7	8
Yhteensä		13	46	16

Taulukko 2 Latvian käänkösvastineet

SM- ja GM-rakenne termit vastaavat myös suomen muutosrakenteita eli edellistä voi pitää suomen tuloslauseena, kun taas jälkimmäinen vastaa tilanmuutos- ja resultatiivimuottia. Päämäärän osoittavaa tilanmuutosmuotti eli GM-rakenne on tarkastelluista ilmaistyypeistä yleisin muutosilmaisu tapa Salla Simukan romaanissa.

Muiden käänösvastineiden joukossa esiintyy esimerkiksi viron kielessä muutosverbit verbipartikkelin kansa, latvian kielessä sivulause ja aikaan liittyvät ilmaukset sekä viron että latvian kielessä.

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto ei voi antaa täydellistä kuvaa suomen muutosilmiöistä kontrastiivisesta näkökulmasta aineiston puutteellisen kattavuuden tähden, mutta tutkimusta voi kehittää, koska muutkin *Lumikki*-sarjan kirjat ja muita suomen kirjallisuutta on käännetty latviaksi ja viroksi.

LYHENNELUETTELO

AP	adjektiivilauseke	dem	deminutiivi
abl	ablatiivi	ela	elatiivi
all	allatiivi	f	feminiini
ISK	Ison suomen kielioppi	fin	finiittimuoto
NP	substantiivilauseke,	fut, pst	futuuri, imperfekti
VISK	Ison suomen kieliopin verkkoversio	gen	genetiivi
VP	verbilauseke	ill	illatiivi
1, 2, 3	persoona	loc	lokatiivi
acc	akkusatiivi	kys	kysymyspartikkeli
adj	adjektiivi, laatusana	neg	kielto
adv	adverbi, partikkeli	pass	passiivi
com	komitatiivi	pp	partisiippi
comp	komparatiivi	prep	prepositio
cond	konditionaali	px	possessiivisuffiksi
dat	datiivi	sg, pl	yksikkö, monikko
def	määräinen muoto	tra	translatiivi

LÄHTEET

AINEISTOLÄHTEET

Simukka S., 2013: *Punainen kuin veri* Tammi, 265

Sārta kā asinis. Zvaigzne ABC, 2014, 256 (käännös Anete Kona)

Punane nagu veri. Pegasus, 2014, 286 (käännös Kadri Jaanits)

LÄHTEET

Balode, L., 2015: Criteria for Identifying possible Finnicisms in Latvian Toponymy. *Contacts between the Baltic and Finnic languages*. Junttila, S. (ed.). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura, Vol. 7, 49–73.

Bušs, O., 2013: Latviešu valodas leksika. *Latviešu valoda* Andreja Veisberga redakcijā; Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 133–156.

Carpelan, C., Parpola, A., 2001: Emergence, contacts and dispersal of Proto-Indo-European, Proto-Uralic and Proto-Aryan in archeological perspective. *Early Contacts between Uralic and Indo-European: Linguistic and Archeological Considerations*. (Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 242). Suomalais-ugrilainen seura. Helsinki 55–150.

Dahl, Ö., Koptjevskaja-Tamm, M., 2001: The Circum-Baltic Languages. Introduction to the volume – Dahl, Östen & Maria Koptjevskaja-Tamm (eds.) *Circum-Baltic Languages. Volume 1. Grammar and Typology. Studies in Language Companion Series*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 382

Dubois, G., 2014: ”Luulin itseäni onnelliseksi”. Mentaalimuutosmuotin rakenne ja käyttö. pro gradu – tutkielma, Helsingin yliopisto, 80.

EKG 1993 = Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare. *Eesti keele grammatika II. Süntaks*. Lisa: Kiri. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.

EKSS 2009 = *Eesti kirjakeele seletussõnaraamat 2. trükk*. (toim. M. Langemets, M. Tiits, T. Valdre, L. Veskis, Ü. Viks, P. Voll), Eesti Keele Sihtasutus Tallinn 2009, 771.

Erelt, M., 2005: Source-Marking Resultatives in Estonian. *Linguistica Uralica* vol 41, 20-29.

Erelt, M., 2013: *Eesti keele süntaks: Sissejuhatus. Öeldis* (toim. H. Metslang), Tartu ülikooli eesti keele osakonna preprintid 4. Tartu Ülikool.

Eskola, S., 2002: Syntetisoivat rakenteet käännössuomessa: suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja. Vol. 30, 311.

- Fong, V.** 2003: Resultatives and depictives in Finnish. In *Generative Approaches to Finnic and Saami Linguistics*, – Nelson, D., Manninen, S. (eds.). 201–233. Stanford: CSLI.
- Grünthal, R.**, 2009: Suomen kielen vaikutus viron kieleen. – Kalliokoski, J., Pahta, P. (toim.) *Kielet kohtaavat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 231-263.
- Hakulinen, A., Karlsson, F.** 1995: *Nykysuomen lauseoppia*, 3. muuttamaton painos, Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 350. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Heinat, F., Manninen, S.**, 2013: On non-canonical passives in Finnish. *Non-Canonical Passives*. (Edited by A. Alexiadou, F. Schäfer), Amsterdam/Philadelphia: Benjamins 213–234
- Holvoet, A.**, 2001: Impersonals and passives in Baltic and finnic. volume – Dahl, Östen & Maria Koptjevskaja-Tamm (eds.) *Circum-Baltic Languages. Volume 2. Grammar and Typology. Studies in Language Companion Series*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 363-389, 423
- Ikola, O.** 2001: *Nykysuomen opas 2*. painos. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja, Turku. 296
- Ingo, R.**, 1990: *Lähtökielestä kohdekieleen: johdatusta käänntieteeseen*. WSOY. Juva. 323.
- Jokela, H., Nummila, K-M.** 2015: Become-contractions in Finnish and Estonian – diachronic and contrastive perspectives. *Linguistica Uralica* 51–2, 81–99.
- Junttila, S.**, 2009: Kantasuomalais-balttilaisten kontaktien tutkimuksen alkuvaiheita. *Journal de la Société Finno-Ougrienne (Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja)* vol 92. 57–78.
- Junttila, S.**, 2015. Tiedon kumuloituminen ja trendit lainasanatutkimuksessa – Kantasuomen balttilaislainojen tutkimushistoria, Doctoral dissertation (monograph) Helsinki
- Järventausta, M.**, 2013: Kontrastiivinen tutkimus vertailevan kielentutkimuksen kentässä. – Kolehmainen, L.; Miestamo, M; Nordlund, T. (toim.), *Kielten vertailun metodiikka*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 96–135.
- Kalnača, A.**, 2005: A Study of Aspect Correspondences Between Latvian and Finnish. *Kalby Studijos/ Studies About Languages*. 2005. Issue no. 7. 26-29
- Kibbermann, K., Madisson, M.**, 2014: Expressing Estonian translative case in Latvian. *Language: Meaning and Form 4. Boundaries of Categories in Grammar*. Latvijas Universitāte. 49–66.
- Kolehmainen, L.**, 2013: Käänntiede ja kontaktlingvistiikka kohtaavat. - Kolehmainen, L.; Miestamo, M; Nordlund, T. (toim.), *Kielten vertailun metodiikka*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.420-460.

- Larsson, L.**, 2001: Baltic influence on Finnic Languages – Dahl, Östen & Maria Koptjevskaja-Tamm (eds.) *Circum-Baltic Languages. Volume 1. Grammar and Typology. Studies in Language Companion Series.* Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 237-253, 382.
- LLVV** = *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996.
- LVG 2013** = Auziņa, I., Brenķe, I., Grigorjevs, J., Indričāne, I., Ivulāne, B., Kalnača, A., Lauze, L., Lokmane, I., Markus, D., Nītiņa, D., Smiltņiece, G., Valkovska, B., Vulāne, A. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1024.
- Metslang, H.** 2001: On the development of the Estonian aspect – Dahl, Östen & Maria Koptjevskaja-Tamm (eds.) *Circum-Baltic Languages. Volume 2. Grammar and Typology. Studies in Language Companion Series.* Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 443-479, 423.
- Norvik, M.** 2014: Change-of-state predicates and their use in expressing future: case of Livonian. *The Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics* (ESUKA – JEFUL) 5–1: 119–150.
- Pajusalu, R.**, 1994: Muutumisverbid eesti keeles ja nende vasted soome keeles. Sulkala, Helena, Heli Laanekask, toim. *Lähivertailuja 8: Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Hailuodossa 7.–9.5.1994*, 83–97. (Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja 40.) Oulu: Oulun yliopisto. 83–97.
- Pajusalu, R., Tragel, I.** 2007: Word and construction as units of categorization. *Mental States 1: Evolution, Function, Nature* / Andrea C. Schalley, Drew Khlentzos (eds.), Philadelphia: Benjamins, 289–310.
- Penttilä, A.** 2002: *Suomen kielioppi*, Dark Oy, Vantaa, 764.
- Pälsi, M.** 2000: Finnish Resultative Sentences. *SKY Journal of Linguistics* 13, 211–250.
- Setälä, E.N.** 1880: *Suomen kielen lauseoppi*. Tarkistanut Matti Sadeniemi. Painosvuosi 1960, Otava, Helsinki, 30–142.
- Sulkala, H.**, 1996: Expression of Aspectual Meanings in Finnish and Estonian. – Mati Ereht (toim.), *Estonian: typological Studies I*, 165–225. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised
- VISK** = Ison suomi kieliopin verkkoversio 2008, <http://scripta.kotus.fi/visk> [viitattu 20.05.2016]
- Wälchli, B.**, 2001: Lexical evidence for the parallel development of the Latvian and Livonian verb particles – Dahl, Östen & Maria Koptjevskaja-Tamm (eds.) *Circum-Baltic Languages. Volume 2. Grammar and Typology. Studies in Language Companion Series.* Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 413-441, 423.

DIVERSITY OF FINNISH CHANGE-OF-STATE CONSTRUCTIONS IN *AS RED AS BLOOD* BY SALLA SIMUKKA AND ITS LATVIAN AND ESTONIAN TRANSLATIONS. Summary

The aim of this master's thesis is to describe Finnish change-of-state constructions from a contrastive perspective. A state-of-change construction here is considered a syntactic construction that represents a change of someone's (or something's) state. A consequence of the change is a new reached or obtained state, status, or characteristic – some result.

The method is based on contrastive linguistics since not all of the languages of the study are from same language group: Finnish and Estonian belong to the Finnic branch of the Uralic language family; Latvian belongs to the Baltic branch of the Indo-European language family. However, from a contrastive point of view even languages that do not share genetic relatedness, typological similarities or geographical areal share similarities and differences. Moreover, languages studied here are united by the Baltic Sea, belong to the Circum-Baltic language areal, and share common historical events and contacts that can be tracked with help of archaeological evidence and word etymology.

Analysis of this thesis is based on collected material from a youth novel *As red as Blood* (*Punainen kuin veri*, Tammi, 2013) by Salla Simukka and its Latvian (*Sārta kā asinis*, Zvaigzne ABC, 2014) and Estonian (*Punane nagu veri*, Pegasus, 2014) translations.

Three research questions were set: (1) What constructions express change-of-state in Finnish? (2) What constructions of Latvian and Estonian correspond to Finnish change-of-state syntactic constructions? (3) What similarities and differences in expressing change-of-state constructions appear in Finnish, Latvian and Estonian?

Change of a state in Finnish can be expressed with various morfo-syntactic and morfo-semantic constructions that are briefly described in this paper. Focus is on three syntactic construction that in Finnish grammar are known as *tuloslause*, *tilanmuutosmuotti* and *resultatiivimuotti*. The first (a) is syntactically classified as predicative clause with the NP marked with the relative case, in the second (b) so-called predicative adverbial is marked

with translative, and in the third (c) resultative construction postverbal total object can occur both with intransitive and transitive verbs.

(a) *Mu-sta* *tulee* *lukkoseppä*. (s. 18)
 I-ela come-sg3 locksmith.nom
 ‘I become a locksmith ~ I will become a locksmith’

(b) *Sitten* (..) *katse* *muuttui* *tarke-mma-ksi*. (s. 140)
 then look change-sg3.pst sharp-comp.tra
 ‘Then sight become more sharp’

(c) *Talvi* (..) *jähmetti* *kaiken* *hitaa-ksi* *ja* *tylsä-ksi*. (s. 24)
 winter freeze-sg3.pst everthing-gen slow-tra and dull-tra
 ‘*Winter froze everything slow and dull ~ Winter made everything slow and dull’

Two syntactic constructions both called *tulemuslause* (also *resultatiivlause*) in Estonian are mainly used to translate Finnish change-of-state constructions. First also known as source-marking clause (SM-clause) has the NP marked with the elative case. Second, which is used ordinarily, also known as goal-marking clause (GM-clause) has predicative adverbial marked with translative case. These are seemingly similar to Finnish *tuloslause* and *tilanmuutosmuotti* construction. However, the Estonian SM-clause can have only substantive predicative while Finnish *tuloslause* allow also adjectival predicative. Unlike Estonian, in Finnish *tuloslause* verb and its subject do not agree in person. Estonian translation equivalents to Finnish change-of-state constructions follow the schemes:

NP_{ela} + verb_{fin} + substantive

NP + verb_{fin} + NP_{tra}

The variety of schemes for translation to Latvian is bigger than for translation equivalents to Estonian. Which is not a surprise since Latvian language does not distinguish either of Finnish change-of-state constructions and there is no elative nor translative case in Latvian. The substantive/adjectival predicative of Finnish change-of-state construction determine the choice of syntactic equivalent:

NP – *klūt*_{fin} – adjektive

NP – *būt*_{fut} – substantive

NP – verb_{fin} – object_{acc} – adjektive_{acc}

NP – verb_{fin} + *par* + substantive_{acc/dat}

NP – (*pār*-)verb_{fin} + adjektive_{loc}

NP – (*pār*-)verb_{fin} + substantive_{loc}

no NP_{gen/dat} – (pref)verb_{fin} – substantive_(nom/acc)

Most often, Finnish change-of-state construction with adjectival predicative had been translated into Latvian with copula verb *kļūt* 'become'. Construction with preposition *par* followed by a substantive is frequent to translate Finnish change-of-state construction with substantive predicative. A version that is common in spoken language, but usually avoided in written texts also occur.

Interesting similarity among Finnish, Estonian and Latvian can be observed following the SM and GM terms. The spoken language expression scheme of Latvian, where the marker is preposition *no*, analytically correspond to SM-clause of Finnish and Estonian. Respectively preposition *par* functions as marker of a GM-clause.

In Estonian and Latvians translations of Finnish change-of-state construction appear also expressions referring to time. In Estonian also change-of-state verbs with adverbs, but in Latvian subordinate clauses.

The empirical material of this study do not aim to give complete overview of Finnish change-of-state constructions from a contrastive perspective, due to uneven proportion of sentences from different construction type (*tuloslause*: 13, *tilanmuutosmuotti*: 46 and *resultatiivimuotti*: 16). However, this study can be continued and expanded by analysing other translations of the same or other author.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katrina Kalnina (27.03.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose "Suomen muutosrakenteiden monimuotoisuus Salla Simukan romaanissa *Punainen kuin veri* ja sen latvian ja viron käännöksissä", mille juhendajad on Tiina Nahkola ja Hanna Jokela,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 25.05.2016